

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

1. līmeņa profesionālā studiju programmas

“Pirmsskolas izglītības skolotājs”

nepilna laika studijas

ELĪNA ŠMUKSTE

**Vecākā pirmsskolas vecuma bērnu radošuma veicināšana
tehnoloģiju jomā**

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītājs

Prof.
Akadēmiskais amats

Dr. Paed.
Zinātniskais /
akadēmiskais grāds

Ivars Muzis
Vārds, uzvārds

Paraksts

RĪGA 2020

Anotācija

Darba autore: Elīna Šmukste

Darba tēma: Vecākā pirmsskolas vecuma bērnu radošuma veicināšana tehnoloģiju jomā.

Darba vadītājs: Prof. Dr.paed. Ivars Muzis

Pētījuma mērķis: teorētiski pētīt un empīriski pamatot kā vecākā pirmsskolas vecuma bērnu radošumu veicināšu tehnoloģiju jomā.

Pētījuma jautājums: kā tehnoloģiju jomā pirmsskolā veicināma 5-6 gadu vecu bērnu radošā darbība?

Atslēgas vārdi: radoša darbība, radošas darbības veicināšana, tehnoloģiju mācību joma, 5-6 gadus veci bērni un to attīstība.

Darba apjoms: darbs sastāv no 3 nodaļām un 8 apakšnodaļām, tam ir 52 lapas. Tajā aplūkojamas 5 tabulas, 2 attēli un 3 pielikumi. Izmantotās literatūras saraksts sastāv no 40 avotiem.

Darba teorētiskās daļas pirmajā nodaļā tika analizētas dažādu pedagogu un psihologu atziņas par jēdzienu radošums, bērnu radošo darbību, kā arī tika apskatīts bērnu attīstības īpatnības pētāmas problēmas ietvaros.

Otrajā nodaļā tika izzināts mācību saturs pirmsskolā, tiek skaidrots tehnoloģiju mācību jomas jēdziens un pētīta pedagoģiskā darbība tajā.

Darba trešās nodaļas saturs balstās uz praktisko pētījumu. Pētījumā piedalās vecākā pirmsskolas vecuma 12 bērni. Pētījumā tika izstrādātas 3 nodarbības, kurās ar novērošanas metodes palīdzību tika pētīts kā mainās radošās darbības kritēriji katrā no nodarbībām un ar kādām metodēm veicināma radošā darbība.

Praktiskā pētījuma rezultātā tiek izstrādāti priekšlikumi, pedagoģiskajai darbībai un bērnu radošuma veicināšanai tehnoloģiju mācību jomā.

Annotation

Author of the work: Elina Smukste

Theme of the work: Promotion of 5-6 years old children creative work in technology training in preschool

Supervisor of the work: Prof. Dr.paed. Ivars Muzis

The aim of the research: To study theoretically and substantiate empirically how to promote the creativity of senior preschool children in the field of crafts and arts.

Research question: How should the creative activity of 5-6 year old children be promoted in crafts and arts field in preschool?

Keywords: creative activity, creative work promotion, technology training, 5-6 year old children and their development.

Scope of the work: the paper consists of 3 chapters and 8 subsections, it has 52 pages. It contains 5 tables, 2 pictures and 3 appendices. The list of used literature consists of 40 sources.

The first chapter of the theoretical part of the work analyzes the quotes of various teachers and psychologists on the concept of creativity, children's creative activity, as well as children's development peculiarities within the researched problem.

In the second chapter, the content of teaching in preschool was explored, the concept of crafts and arts teaching is explained, and the pedagogical activity in it is studied.

The third chapter of the work is based on practical research. 12 senior age preschool children participate in the study. In the research 3 lessons were developed, in which the observation method was used to study how the criteria of creative activity change in each of the lessons and by which methods creative activity should be promoted.

As a result of practical research, proposals are developed for pedagogical activities and promotion of children's creativity in the technology training.

Saturs

Ievads	5
1. Radošums	7
1.1. Radošuma teorētiskais skaidrojums	7
1.2. Vecākās pirmsskolas vecumu bērnu attīstības īpatnības	11
2. Tehnoloģiju mācību joma pirmsskolā	18
2.1. Mācību saturs pirmsskolā	18
2.2. Tehnoloģiju mācību joma	19
2.3. Pedagoģiskā darbība tehnoloģiju jomā	21
3. Praktiskais pētījums par vidējās pirmsskolas vecuma bērnu radošuma sekmēšanu tehnoloģiju jomā	24
3.1. Pētījuma metodoloģiskais pamatojums	24
3.2. Pētījuma norises apraksts	26
3.3. Pētījuma rezultāti un analīze	35
Secinājumi	40
Priekšlikumi	42
Izmantotā literatūra un informācijas avoti	43
Pielikumi	46

Ievads

*“Bērni tiek mums sūtīti kā dvēseļu lietas,
kā bagātība, kā vēstījums. Tie var kļūt
arvien pilnīgāki, ja vien mēs viņiem palīdzam.”*

Marija Montesori

Pasaule, kurā dzīvojam, ir strauja un neprognozējama. Dažādas situācijas prasa ātru risinājumu, reaģēšanu, rīcību. Situācijas ir dažādas un neviena nav pielīdzināma citai ar vienādības zīmi. Tādi paši ir arī mūsdienu bērni, darītāji un pētnieki. Ir svarīgi bērnu atbalstīt viņa inovatīvajos risinājumos, interesē par dažādo, meklēšanā, pētīšanā. Cilvēks jau kopš dzimšanas ir personība, kurai ir dabiska tieksme izzināt jauno, balstoties uz pieredzi, veidot jaunus notikumus, risinājumus, tādā veidā pašrealizējoties. Ikvienu radošā darbība palīdz pilnveidoties bērnam, taču pedagoga uzdevums būtu mudināt bērnu to paveikt ar mērķi, lai bērnam būtu skaidra darbība, process un rezultāts. Šobrīd ir svarīgi panākt, lai zināšanu iegūšana nebūtu, kā vienreizējs pasākums vai viena kopīga mērķa izstrādāšana, kur rezultāts ir vienāds, bet panākt bērnu zināšanu iegūšanu uz paša vēlmes, pašpiederzes.

Caur pastāvīgu un radošu darbošanos, bērns mācās un apgūst jaunas lietas, kur svarīga loma ir arī pieaugušajam, ar netīšu vadīšanu, tas palīdz komunikācijā un virza uz neatlaidīgu darbošanos. Tādēļ ir svarīgi apzināties, ka pieaugušais mācās kopā ar bērnu, izprot bērna attīstības posmus, pārziņa psiholoģiskos procesus, fizioloģiju, lai sniegtu savu pozitīvo un motivējošo atbalstu bērna attīstībai.

Bērna psihe ir nenobriedusi un tā ir ietekmējama. Bērns mācās un pieņem pieaugušā uzvedību un rīcību (Vigule D. 2000).

Skaista ir Vigules atziņa, ka tikai noteikts, stipras gribas cilvēks, kurš pazīst bērna dvēseli ir tas, kurš spēj veiksmīgi audzināt un atbalstīt bērnu.

Pedagogs apzinoties visas bērna attīstības īpatnības, virza tā personības attīstību un ievada radošajā darbībā. Ir jāapzinās, ka nedrīkst pedagoģiski uzspiest bērnam uzdevumus, kurus tas nespēj paveikt, jo nav attiecīgi atbilstošs viņa attīstības līmenim (Hibnere V. 1998).

Hibnere V. iezīmē, ka vizuālā māksla ir vadošā radošas personības attīstībā, taču, lai tas nebūtu vienīgais izteiksmes veids, ir jāskata un jāsekmē bērna psihiskā attīstība.

Ar pozitīvu radošo darbošanos var bagātināt un attīstīt vidi, rast jaunus risinājumus un materiālus, tādās cilvēku darbības jomās kā māksla un tehnikās (Hibnere V. 1998; 11).

Viens no noteicošajiem faktoriem veiksmīgai bērna attīstībai ir videi. Tai jābūt drošai, uz izziņas procesiem balstītai, tādai, lai bagātinātu bērna sajūtas un sensoro pieredzi (Ķirse S. 2000; 72).

Radošas personības attīstība ir sekmējama jau pirmsskolas vecumā. Ir īpaši svarīga tieši bērna patstāvīga brīva darbība. Var izšķirt vairākus radošas darbības veidus: attīstošās rotaļas, literatūra, vārda māksla, dziedāšana, mūzikas instrumenta spēlēšana, fiziskas kustības, kā arī estētiskās darbības veidi, kur īpaši nozīme ir redzei un tās darbībai. Pirmsskolas posmā ar to saprotam tādas darbības kā zīmēšana, aplicēšana, kolāžu veidošana, veidošana, konstruēšana (Hibnere V. 1998;13).

Pētījuma objekts: Tehnoloģiju joma pirmsskolā.

Pētījuma priekšmets: Vecākā pirmsskolas vecuma bērnu radošums.

Pētījuma mērķis: Teorētiski noskaidrot un empīriski pārbaudīt, kā veicināt vecākā pirmsskolas vecuma bērnu radošumu tehnoloģiju jomā.

Pētījuma jautājums: Kā veicināt radošumu tehnoloģiju jomā vecākā pirmsskolas vecuma bērniem?

Pētījuma uzdevumi:

- Analizēt psiholoģisko un pedagoģisko literatūru par bērnu radošuma veicināšanu vecākajā pirmsskolas vecumā.
- Analizēt un iepazīt 5-6 gadīgu bērnu psiholoģisko attīstību.
- Teorētiski analizēt tehnoloģiju jomu organizāciju pirmsskolā.
- Apkopot teorētiskās atziņas un empīriskā pētījumā tās pārbaudīt.
- Analizēt rezultātus.

Pētījuma metodes:

- Teorētiskās metodes: pedagoģiskās un psiholoģiskās literatūras analīze.
- Empīriskās metodes: pedagoģiskā procesa novērošana un bērnu radošo darbu analīze.

Praktiskā pētījuma bāze: X izglītības iestādes 5-6 gadīgu bērnu grupa (12).

1. Radošums

1.1. Radošuma teorētiskais skaidrojums

Termins radošums jeb kreativitāte, ir radies no latīņu- creō, kas nozīmē- radīt. Daudzi zinātnieki uzskata, ka radošs ir jebkurš cilvēks un katra paša ziņā ir tas, kā tas izpaužas un cik lielā mērā.

Radošumu var saukt arī par kreativitāti, inovāciju. Tam ir daudz līdzīgi vārdiskie apzīmējumi, kur tulkojums ir viens. Pateicoties prof. Dr. Psych. Ritai Bebrei, 1999.g. Rīgas pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijā, tika izveidots “Kreativitātes zinātniskais institūts” un tieši Bebre R. šajā laikā dod latviskojumu vārdam “kreativitāte un nosauc to par “radošumu”. Tā ir darbība, kuras rezultātā veidojas jauns, nebijis, unikāls produkts. Tā ir liela vērtība, kuras izpausmes ir cieši saistītas ar cilvēka vēlmi pašizpausties.

Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā termins “radošums” tiek skaidrots kā, īpašība būt radošam; spēja radīt jaunas materiālās vai garīgās vērtības vai sakārtot idejas un reālās īstenības parādības īpatnējās attiecībās, izteikt oriģinālas, interesantas domas, pieejas u. tml. (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000).

Radošums piemīt katram bērnam, tie fantazē. Ir nepieciešams iesaistīt bērnus radošā darbībā jau no agras bērnības. Radošās spējas mūsdienās ir nepieciešamas gan zinātnē, gan tehniskajās nozarēs, gan pedagoģijā, gan arī mākslā (Platpers A.,2012; 247).

Kā uzskata prof. Dr. Psych. Rīta Bebre, tad radošumu var apskatīt no trīs aspektiem- kā īpašību, procesu un produktu. Radošums īpašībās izpaužas kā oriģinalitāte, process ir ar radošu intuīciju un fantāziju, taču radošs produkts ir sabiedriski nozīmīgs (Bebre, R. 2008., 20).

Liela daļa diskusiju par terminu “radošums” koncentrējas uz diviem lieliem komponentiem. Pirmkārt- radošums ietver kaut ko jaunu. Otrkārt- tiek atzīts, ka, lai būtu veiksmīga šī jaunrade, tad jābūt ir skaidram uzdevumam. Tam efektīvi jāpanāk tas, ko tas ir izvirzījis, lai sasniegtu mērķi. (Cropley, J. A. 2001).

Kroplijs uzskata, ka iepriekš minētie divi lielle komponenti netieši noved pie secinājuma, ka radošums izpaužas, lai rastos kāds konkrēts produkts. Kā uzskata autors, tad radošums izpaužas caur jūtām, pārdzīvojumiem, pieredzes, vēlmes un personīgās motivācijas. Jaunrade, mūsdienu sabiedrībā, bieži aprobežojas ar domām par mākslu, bet pēc autora domām,

tā ietver daudz plašākas jomas, ieskaitot inženierzinātnes, jaunradi, uzņēmējdarbību, garīgo veselību un pat sportu (Cropley, 2001).

Roberts Fišers iezīmē, ka radošums ir īpašība, kuru izmanto, lai radoši cilvēki iegūtu radošu rezultātu. Radošs rezultāts ir kas oriģināls, nebijis, kāds mākslas darbs, zinātniska teorija un pat radoša saruna vai ideja (Fišers R. 2005;48).

Kā uzskata autoru kolektīvs, tad radošums vai radoša darbība arī noved pie kāda gala produkta, taču tas nav domāts, kā rezultāts, tas ir par to, kā lietas darīt citādāk, kā atrasts labākus veidus, lai mācītos un gūtu pieredzi no paša procesa (Craft, Cremin & Burnard, 2008).

Alijevs uzskata, ka radošajā procesā pilnveidojas personība un ir iespēja pašrealizēties, kas ir ļoti nepieciešamas, lai augtu pārliecināts cilvēks. Darbībai ir jābūt motivējošai un ar lielāku pārliecību par darāmo, tas veicina spēju un iemaņu attīstību (Alijevs, R. 1998).

Aplūkojot dažādu autoru viedokļus par radošumu un tā darbību, var secināt, ka tas ir nozīmīgs jebkurā vecumā, nozīmīgs cilvēcei, kā gala produkts, kā rezultāts radošajai darbībai un nozīmīgs katram individuāli, kā sevis apzināšanās, sevis pašrealizācijā, kas motivē tālākai darbībai un kuras laikā aug personība.

Aplūkojot Alijeva uzskatus par radošo darbību, var secināt, ka radošā mācība, kā izzinoša darbība sevī ietver reproducēšanu un radošu darbību, kur abas ir cieši saistītas un pielietojamas jebkurā mācību procesa līmenī.

Reproducējošā darbībā uzkrāj nepieciešamās zināšanas, prasmes, iemaņas, taču radošajā darbībā, tiek izmantots paša pieredze, lai veidotu savas iecerēs gala rezultātu.

Pēc autora uzskatiem, var secināt, ka šie abi procesi ir vienoti, taču, lai bērns būtu motivēts un nezaudētu interesi, tad radošajai darbībai ir jāņem virsroka. Mācību procesam jābūt balstītam uz pašattīstību, lai bērns pats sevi spētu novērtēt. (Alijevs R.1998).

Roberts Fišers uzskata, ka radošums ir intelekta forma, kuru, tā pat kā citus domāšanas veidus, var attīstīt, vingrināt un pilnveidot. Radoši domāt nozīmē interesēties, saskatīt iespējas un redzēt lietas tālāk un vairāk, nekā mēs jau zinām par tām, spēlēties ar idejām (Fišers R, 2005).

Tas, cik lielā mērā cilvēks ir radošs un cik daudz spēj attīstīt savu radošumu, ir atkarīgs no tādiem faktoriem kā sociālā un vides apstākļi, iedzimtība, personība, kultūra. Radošums vairs nav tikai māksla, to var skatīt arī zinātnes līmenī un tiem svarīgi ir kognitīvie un sociālie procesi. (Runco, Marks A, 2014).

Nikersons R. (1999, 407) ir izstrādājis 10 komponentus, kuri var liecināt par radošumu personībā (autores tulkojums):

- Noskaidro mērķi;
- Iegūst zināšanas par konkrēto jomu;
- Stimulē un atbalstīt zinātkāri;
- Veido iekšējo motivāciju;
- Uzņemas risku;
- Paškontroles attīstīšana;
- Nodrošināt izvēles iespējas;
- Radošo darbību tehniku un stratēģiju apguve;
- Veidot pārliecību par sevi;
- Vēlme uzlabot personīgo sniegumu.

Spēja izdomāt kādai lietai alternatīvu ir viena no radošuma iezīmēm. Radošumu var iemācīties un tam nav tieša sakara ar intelektu, bet ar spējām, kas ietver arī vizuālās un verbālās prasmes (Fišers R. 2005, 119).

Fišers ir izstrādājis arī dažas idejas, kas var palīdzēt attīstīt radošo domāšanu:

Saslēgšana- izvēloties vienu vārdu veido asociāciju virkni ar to;

Iztēlošanās- iztēlojoties kādu gleznu, apraksta to ar konkrētiem vārdiem, vēlāk veido stāstījumu citai personai par gleznu. Uzzīmē gleznu pēc personas atstāstījuma.

Attēla veidošana- sapunkto lapu un vēlāk veido zīmējumu savelkot punktējumus.

Stāsta nobeigums- lasot kādu stāstu, to neizlasa līdz galam. Veido savu stāsta nobeigumu.

Dzejas fragmenti- no dzejas izraksta rindas, iztēlojas par ko ir dzejolis. Mēģina veidot savu dzejoli ar konkrēto dzejas rindu.

Ieklausīšanās- izmanto mūziku, nepazīstamu skaņdarbu, lai veidotos jaunas emocijas, asociācijas. Nosauc vārdos tēlus, emocijas, domas.

Teikumu veidošana- izvēloties dažādus alfabēta burtus, veido teikumu no tiem, lai vārdu sākumi veidotos no izvēlētajiem burtiem.

Ikdienišķas problēmas- izvirza ikdienišķas darbības un jautā kādas problēmas tas var sagādāt.

Pārveidojumi- iztēloties kā varētu pārveidot ikdienišķas lietas vai darbības (gultu, karoti, koku, iešanu).

Izveido tēlu- izvēloties cilvēku, par kādu vēlas pārtapt- vārds, izskats, nodarbošanās, intereses, dzīvesstāsts.

Freiberģa Inese akcentē, ka bērns ir aktīvs un viņa izziņas process par pasauli un apkārtējo vidi ir spēcīgs. Pedagoģiem ir jāveicina, jārada vide, kur bērns savas zināšanas spētu pielietot un darboties radoši. Pirmsskolas vecuma bērniem rotaļa ir kā viens no radošās darbības veidiem. Caur rotaļu bērns pamatīgāk apzinās savu “ES”, kur veidojas individualitāte. (Freiberģa I, 1997.)

Kalēja- Gasparoviča savā promocijas darbā par “Studentu radošuma veicināšana vizuālās mākslas studijās” izstrādā radošās personības raksturojošās, attīstošās, pētīšanas komponentes un izpausmes teorētisko raksturojumu. Radošās personības:

- *raksturojošās komponentes*, tādas kā- oriģinalitāte, drošme, uzdrīkstēšanās, radoša attieksme, iekšējā brīvība u.c.
- *attīstošās komponentes*, tādas kā- vēlmes, mērķi, individuālās vērtības, vēlme pašrealizēties u.c.
- *izpausmes-* pozitīva uztvere, izvēles brīvība, ekstraversija un intraversija, vajadzību apmierināšana, neierobežota darbības brīvība u.c.
- *pētīšanas komponentes-* atbildība, patstāvība, pašvērtējums, mērķtiecība, prieks par darbošanās procesu un rezultātu u.c.

Vadoties pēc Kalējas- Gasparovičas radošās personības teorētiskajiem raksturojumiem, autore izdala radošās personības kritērijus, pazīmes un kas ietekmē radošās personības veidošanos. (sk. 1.tabulu)

1. tabula. *Radošās personības kritēriji, pazīmes un ietekmes.*

Kritērijs	Pazīmes	Ietekmes
Oriģinalitāte	Piemīt pozitīva dzīves uztvere jūtās un saskarsmē	Individuālās vērtības, motīvi, vēlmes, mērķi, jēgas izjūta
Iekšējā brīvība	Indivīda vērtību sistēmas, interešu un sevis papildīšana darbībā	Saskaņa starp piedāvāto un individuālajām spējām
Radošās spējas	Domāšanas procesi.	Iekšēja motivācija, socializācija, izvēles brīvība
Pašaktualizācija	Pašrealizēšanās, pašizpausme	Patība un tās attīstības procesi

Pēc šiem izstrādātajiem raksturojošiem komponentiem var spriest, ka radošums ir un piemīt ikvienam, to var iemācīties un tas ir jāiekļauj ikdienas mācībās.

Bebre R. min, ka tādi faktori kā vecāki, skolotājs un citi pieaugušie, saskarsmē ar dabu, dažādi mākslas veidi, vide, bagātie iespaidi par apkārtni iespaido bērna psihi apzinātajā un neapzinātajā daļā, kas vēlāk var transformēties profesionālā radošajā darbībā (Bebre R, 2008, 268).

Radošās darbības veicināšanai ir nepieciešamas pievērst uzmanību literāro darbu izmantošanai, kur bērns ne tikai veic uzdevumu, bet arī interesējas par literāro darbu un līdzpārdzīvo. (Freibergera I. 1997., 7.)

Albrehta Dzidra min, ka radošās potences nevar iegūt pēc zināšanām un paraugiem iegūtās prasmēs, tas var tikai pasliktināt dabiskās radošuma potenciālu. Izdala vairākas radošās darbības raksturīgākās īpatnības:

- patstāvīga zināšanu un prasmju pārveide uz jaunu situāciju;
- jaunas problēmas saskatīšana pazīstamā situācijā;
- zināmu darbības veidu sakombinēšana jaunā darbībā;
- alternatīva domāšana;
- jauna risināšanas paņēmiena radīšana.

Jaunā radusies darbības sistēma ir unikāla, jo to rada pats indivīds darbojoties procesā (Albrehta Dz. 2001; 52.).

Darba autori ieinteresēja arī fakts un Puškareva Igora pētījums par labās un kreisās smadzeņu puslode darbību un to, kas notiek un par kādām funkcijām tās atbild. Puškarevs I. min, ka kreisā puslode atbild par tādām funkcijām kā runa, domāšana, sistematizēšana, klasifikācija un atmiņa (ilgstošā), tā tad, vairāk par eksaktām zināšanām, kuras var iemācīties. Savukārt labā puslode par- emocijām, zemapziņu, fantāziju, iztēli, intuīciju, atmiņu (īslaicīgo), kas vairāk ir atkarīgs no audzināšanas. Aptuveni līdz 10 gadu vecumam, bērnam darbojas vienlīdz abas smadzeņu puslodes, tādēļ bērni ir vairāk apveltīti ar fantazēšanu un iztēli, neapspiežot savas emocijas, kā pieaugušie. Par radošu personību var saukt tādu kuram kreisās puslodes kognitīvās funkcijas darbojas savienojumā ar iztēli, fantāziju, emocijām (Puškarevs I, 2001; 36.).

1.2. Vecākās pirmsskolas vecumu bērnu attīstības īpatnības

Cilvēks attīstās visu mūžu, taču visvarīgākais attīstības posms notiek pirmsskolā, tādēļ esot kopā ar bērnu un audzināšanā ir svarīgi ne vien būt klātesošam un atbalstīt bērnu, bet arī izprast un būt informētam par attīstības īpatnībām konkrētā vecuma posmā.

Psihologijā bērnu psihi attīstību var iedalīt bioloģiskajā un socioloģiskajā, kur bioloģiskā ir jau iedzimtas formas, bet socioloģiskās tiek veidotas no apkārtējās vides (Kalvāns Ē. 2018).

Attīstības psiholoģijā izšķir vairākus sensitīvos periodus bērnu attīstībā, bet tā kā darba autore pēta tieši vecāko pirmsskolas vecuma posmu, tad tiek apskatīts arī tam atbilstošais sensitīvais periods, kas ir 3-7 gadi, "Pieaugušo dzīves noteikumu un dažādu darbības veidu apguves sensitīvais periods" (Kalvāns Ē. 2018, 11.) Šajā posmā bērns īpaši vēro pieaugušo, tā uzvedību, emocijas, attiecības un vēlāk tās izspēlē lomu spēlēs. Lomu spēles attīsta bērna iztēli, atmiņu, domāšanu, kā arī pilnveido sociālās prasmes.

Pirmsskolas vecumā vadošā darbība psihi attīstībā ir lomu rotaļai. Uz atdarināšanas pamata lomu spēlēs bērns gatavojas savai lomai sabiedrībā. Šīs lomu un situāciju rotaļas tiek izspēlētas neskaitāmas reizes, kas notiek uz emocionālo pārdzīvojumu pamata, kas vēlāk kļūst par pamatu personības attīstībai. Ja pirmsskolā bērns neprot izvērst sižetisko rotaļu, tad tas var liecināt par bērna attīstības kavējumiem (Jurgena I. 2002).

Bērnu intelektuālo spēju attīstību būtiski ietekmē domāšanu, uztveri, uzmanību un atmiņas īpašības. Pie intelektuālo spēju izpausmēm pieder arī tendence uzdevumus pildīt radoši, domāt radoši un iztēles attīstība (Albrehta Dz. 2001).

Pedagoģiskajā psiholoģijā ir nepieciešams pievērsties bērnu psihisko izzīņas procesiem (sajūtas, uztvere, domāšana, atmiņa, iztēle, uzmanība), jo tie cieši saistīti ar bērnu radošo darbību. Tieši emocionālais pārdzīvojums, ko var sniegt kāds literārs darbs, glezna, rotaļa vai cits mākslas izteiksmes veids, attīsta bērnu psihiskos izzīņas procesus un attīsta radošumu.

Psihologijā tiek izdalīti divi līmeņi cilvēka pasaules atspoguļošanā. Pirmais ir jutekliskais jeb tiešais skatījums, kas ietver sajūtas un uztveri, bet otrs vispārinātais jeb pastiprinātais, kas ietver domāšanu, runu un iztēli. Atmiņa un uzmanība piemīt abiem iepriekš nosauktajiem līmeņiem (Vorobjovs A. 2000; 77).

Domāšana- ap četrus gadu vecumu praktisko domāšanu nomaina uzskatāmi tēlainā domāšana.

Uzskatāmi tēlainā domāšana ir balstīta uz atmiņu un uztveres tēliem (Vorobjovs A. 2000).

Bērns šajā vecumā spēj risināt jau sarežģītākus uzdevumus, taču lai to panāktu ir nepieciešams iegaumēt, iztēloties un saprast uzdevumu, tādējādi attīstot loģisko domāšanu (Kalvāns Ē. 2018).

Velta Golubina uzsver, ka pirmsskolā nepieciešams izmantot skaidrus tēlus, ilustrācijas, praktiskas darbības ar dabas materiāliem, tas viss palīdz attīstīt loģisko domāšanu, ar nosacījumu, ka ir izveidota laba bāze uz tēlaino domāšanu (Golubina V. 2007).

Iztēle- četru gadu vecumā bērnam attīstās abstraktā domāšana, kas ir neatņemama sastāvdaļa iztēles attīstībai. Iztēle ir īpašs domāšanas veids, kuru var attīstīt ikviens un tā veido jaunus tēlus uz jau esošām zināšanām, pieredzes (Golubina V. 2007). Golubina Velta iesaka, ka lai sekmīgāk attīstītu bērnu iztēli pirmsskolā, ir nepieciešams iesaistīt tos tēlojošajās nodarbībās, rotaļās, jārāda uzskatāms piemērs ar tēlotājmākslas darbiem.

Iztēli ir nepieciešams aplūkot kā daudzu spēju izkopšanas pamatu. Ar iztēles palīdzību var attīstīt bērna spēju domāt citādāk, ārpus realitātes, taču, lai to panāktu, ir jābalstās uz bērna paša pieredzes (Albrehta Dz. 2001).

Albrehta Dzidra iesaka, lai rosinātu bērnu iztēli ir nepieciešams meklēt tādas līdzekļus, kas spētu rast emocionālu pārdzīvojumu. To var panākt ar novērošanas paņēmieni, uzdodot radošus uzdevumus, veicinot estētisko un ētisko izjūtu, kā arī mērķtiecīgi izvirzīti noteikumi. (Albrehta Dz. 2001;129).

Savukārt Vorobjovs A. raksta, ka iztēle rodas sajūtās un uztverē un nostiprinās atmiņas priekšstatos. Tā var veidot jaunus tēlus un iztēle ir svarīga galamērķa sasniegšanai. Radošajā iztēlē tiek izvirzīts mērķis jaunu priekšmetu izstrādāšanā, kas balstās uz tēlaino atmiņu (Vorobjovs A. 2000).

Atmiņa- pirmsskolas vecuma bērniem atmiņa ir noteicošā psihiskās attīstības funkcijā. Bērns pirmsskolā atmiņu netrenē, tas ir dabisks process un visa iegaumēšana ir pamatā emocionālajam pārdzīvojumam. Taču ir svarīgi saprast, ka atmiņa iet roku rokā ar vārda un notikumu apjēgšanu un mehānisko atmiņu. Šajā gadījumā ir svarīgi pārlicināties vai bērns ir sapratis, izpratis kādu notikumu, stāstu vai tikai mehāniski to atstāsta (Kalvāns Ē. 2018).

Arī Golubina Velta uzsver, ka nav jāpilni pirmsskolā bērnus noslogot ar mehānisko atmiņu, mācot tiem dzejoļus, ja nav radusies izpratne par to. Pirmsskolā ir vairāk attīstīta netīšās iegaumēšanas spējas, kad atceras notikumus uz emocionāli pārdzīvotā, agrāk saprastā, agrāk darītā iegaumēšanas pamata. Atmiņu var nostiprināt ar vairākkārtēju atkārtošānu, koncentrējoties uz to, ko vēlas iegaumēt, veicot dažādus prāta treniņus (Golubina V. 2007).

Uzmanība- darba autore savā līdzšinējā profesionālajā darbībā ir daudzkārt saskārusies ar uzmanības trūkumu tieši pirmsskolas vecuma bērniem. Taču uzmanība ir īpašs process, kas

nepieciešams jebkurai darbībai, jo vairāk mācīšanās procesā un jaunā apgūšanā. Uzmanība tiek uzskatīta par visu psihisko procesu pamatu.

Mazākā pirmsskolas vecuma bērniem ir vāji attīstīti aiztures procesi smadzenēs, tieši šī iemesla dēļ, tie nespēj ilgstoši koncentrēt uzmanību uz vienu darbību. Jau posmā no 5- 7 gadu vecumam straujāk attīstās tīšā uzmanība, kad bērns jau spēj koncentrēt uzmanību, palielinās darba spējas, noturība, taču tas ir lielā mērā atkarīgs no audzināšanas, kur pedagogam jānodrošina bērnu iesākto paveikt līdz galam, ar interesi jāiesaista vērošanā, salīdzināšanā. Bērna uzmanību ietekmē tādi faktori, kā emocijas, miegainums, intereses, domas (Golubina V. 2007).

Uztvere- vecākajā pirmsskolas vecumā bērna uztvere jau kļūst mērķtiecīga un apzināta. Tā no fragmentāras priekšmetu uztveres pāriet uz priekšmetisku, veidojas izpratne par telpiskumu, laiku un cēloņsakarībām. Uztvere palīdz uzkrāt pieredzi un iepazīt apkārtējo vidi, kur vēlāk caur sajūtām to var izteikt vārdos vai darbībā. Svarīgi ir, pedagogam uzdot rosinošus jautājumus, kur atbilde būtu balstīta uz sajūtām, pieredzes un uztveres kopumā (Golubina V. 2007).

Uztvere palīdz atspoguļot priekšmetu īpašību kopumu augstākā pakāpē (Vorobjovs A. 2000; 79). Autors arī iezīmē, ka sajūtas un uztvere ir vienotas, taču atšķiras to procesu rezultāts. Ar sajūtām tiek uztverts priekšmeta īpašības, taču ar uztveres palīdzību tiek saskatīts priekšmets kopumā.

Sajūtas- visa izziņas darbība ir saistīta ar sajūtām un uztveri. Būtībā sajūtas un uztvere ir jāuztver kā vienots veselums, kuras attīsta jau iepriekšminētos psihiskos izziņas procesus (uztvere, uzmanība, atmiņa, iztēle un domāšana).

Sajūtas ir psihisks izziņas process, kur notiek atsevišķu priekšmetu īpašību kopums, kas iedarbojas uz maņu orgāniem. Sajūtu attīstība bērnam noris jau no dzimšanas. Pirmsskolas vecumā bērnam attīstās visa maņu orgānu sistēma, taču pasaules atspoguļošanā intensīvi attīstās redze un dzirde (Vorobjovs A. 2000). Vorobjovs arī uzsver, ka mūzika, zīmēšana, konstruēšana, rotaļas visintensīvāk attīsta bērnos sajūtas.

Ausma Špona uzsver, ka psihiskās audzināšanas sekmēšanas komponentes ir:

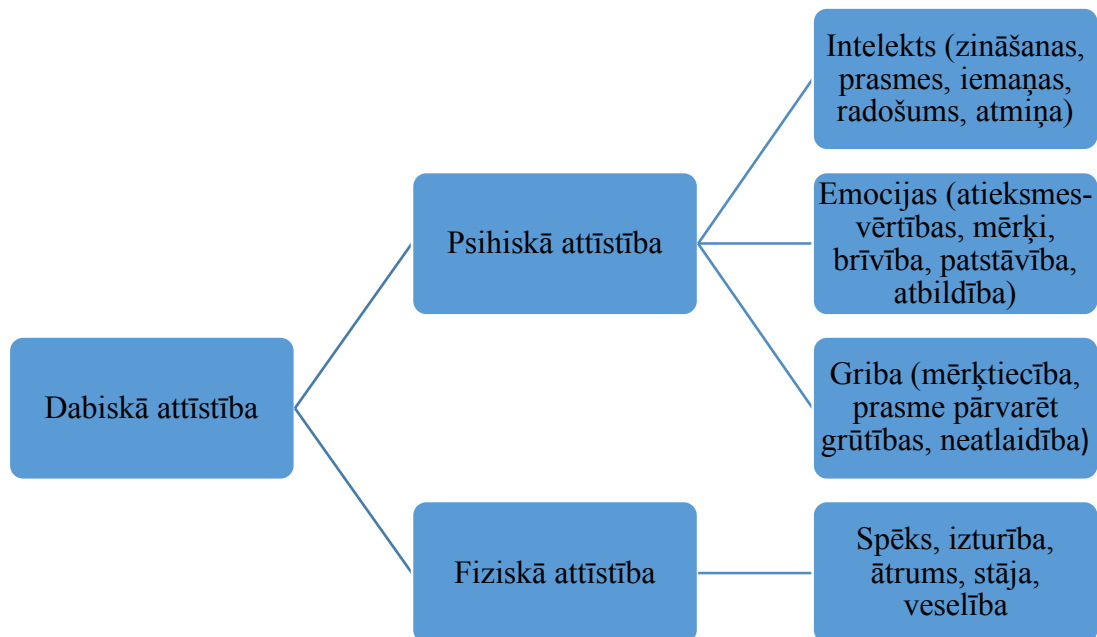
- brīvības izjūta;
- patstāvības un atbildības paradumi vārdos un darbos;
- pašcieņas, pašregulācijas un pašvērtējuma prasmes;
- mērķtiecība un neatlaidība;
- pārliecība par savām spējām;

- prasme paust savu viedokli un aizstāvēt to.

Augšana un attīstība ir savstarpēji saistīta un to var attīstīt vai arī bremzēt audzināšana (Špona A. 2006).

Pēc Ļ. Vigotska pieejas par attīstību Ausma Špona ir izstrādājusi shematisku skatījumu uz to. Šajā shēmā attīstību iedala dabiskajā un sociālajā. Tā kā autore savu darbu izstrādā par radošumu, tad apskata tieši dabisko attīstības zonu, jo tajā noriss psihiskā attīstība, kas atbild par intelektuālo, emocionālo un gribas norisēm.

1. attēls. *Dabiskās attīstības iedalījums.*



Fizisko un Psihisko attīstību ietekmē iekšējie un vides faktori. Iekšējie faktori pārsvarā ir iedzimti, taču vides faktori attīstībā nozīmīga ir vide, ģimenes sociālekonomiskajam stāvoklim, valstij kurā bērns ir dzimis. No ģimenes sociālekonomiskā stāvokļa ir atkarīga bērna fiziskā un garīgā attīstība. Socializācijas rezultātā attīstās bērna personība. (Puškarevs I. 2001.)

Pēc Igora Puškareva autore secina, ka socializēties, tā ir nepārtraukta attīstība, darbība vidē, kur vide ir dzīvs organisms un tā var būt un ir mainīga, tā tad arī personība nepārtraukti attīstās, mainās. Taču sociālā vide kurā indivīds atrodas var būt gan pozitīva, gan negatīva.

Bērnu smadzeņu attīstība un augšana lēnāk noriss tieši 5-6 gadu vecumā, taču ir svarīgi saprast, ka smadzeņu kvalitatīvā attīstība veiksmīgi var noritēt, ja nervu sistēma uztver sociālās

vides stimulus- bērns ir saskarsmē ar pieaugušajiem, citiem bērniem, aktīvi darbojas. Ja tas iztrūkst, tad ir apšaubāma kognitīvo procesu attīstība (Puškarevs I., 2001).

Iepriekšējā nodaļā autore apskatīja, kādi ir radošas personības komponentes, un pēc Kalēja- Gasparoviča promocijas darba, secināja, ka iztēle ir viena no radošas personas pazīmēm.

Viens no iztēles attīstīšanas paņēmieniem ir rotaļa un lomu spēles, kas īpaši aktuālas paliek 5-6 gadīgiem bērniem.

Radošās rotaļas bērni izspēlē jau sev zināmās situācijas un emocijas, radoši izspēlē dažādas situācijas. Tās īpaši palīdz bērnos nostiprināt pašregulāciju, sava Es apzināšanos un apmierina dabisko tieksmi pēc saskarsmes (Dzintare D., Stangaine I. 2012; 177.).

Bērna aktivitāte rotaļā attīsta bērnā klausīšanās prasmes, dzirdi, uztveri, vērošanas prasmes, atmiņu, domāšanu, iztēli, sadarbības prasmes, dažādas emocijas, izkopj spēju jaunu vārdu sacerēšanā, pauž savu attieksmi un pasaules skatījumu, kā arī kopj valodu ar dialogu un monologu palīdzību (Dzintare D., Stangaine I. 2012; 196.).

Pēc Golubinas Veltas teiktā, rotaļnodarbībā jāiekļauj tādi elementi kas:

- attīsta, sekmē netiešo lasītprasmi un rakstītprasmi;
- attīsta loģisko domāšanu;
- veido gribu un sekmē pašvērtējuma veidošanos;
- satur uzdevumus, kuri rosina iztēli;
- sekmē lasītprasmes veicināšanu. (Golubina V., 2007; 183.)

Ap 5-6 gadu vecumu bērnā attīstās kritiska attieksme pret sevi, kā pret darītāju. Šajā vecuma posmā bērns savu darbību un darba rezultātus sāk attiecināt un saistīt ar sevi, motīviem, personīgajām īpašībām, rakstura iezīmēm. Izteikta sāk kļūt vajadzība pēc pozitīva novērtējuma, tādā veidā stimulē sevi tālākajai darbībai. Lai attīstītos pozitīvs pašvērtējums ir svarīgi ievērot vecākiem un pedagogiem, lai bērns tiktu atbalstīts savos centienos, mudinātu bērnu veikt salīdzināšanu ar citu darīto, rosināt izteikties par padarīto. Stiprinot un pilnveidojot bērna tikumisko audzināšanu, veido morālo stāju, kas vēlāk kļūst par pamatu labam pašvērtējumam (Golubina V. 2007).

Pirmsskolā bērns pasauli uztver vizuāli. Ieteicams ir veicināt bērnu dabisko zinātkāri, atbalstīt pētīšanā, izmēģinot jaunas lietas (Fišers R. 2005; 261).

Izanalizējot teorētisko daļu par radošumu un psiholoģisko attīstību, autore secina, ka lai noteiktu bērnu radošumu ir jāņem vērā tādi faktori kā vide, psihiskie procesi un bērnu attīstības īpatnības. Kā iepriekš tika minēts, tad Kalējas Gasparovičas pētījumā par radošu personību,

teorētiskajā skaidrojumā, rakstīts, ka radoša personība ir oriģināla, mērķtiecīga, ar pozitīvu attieksmi, pašpietiekama, patstāvīga, iztēles bagāta, kas cieši saskan ar augstāk minēto Ausmas Šponas psihiskās audzināšanas komponentēm, kur ietilpst par sevi pārliecināta persona, mērķtiecīga, patstāvīga, ar brīvības izjūtu izvēlē, ar augstu pašregulāciju. Ar šo autore vēlas secināt, ka, lai skatītu radošu personību, ir jāskata tās psihiskie procesi, kur liels darbs ir audzināšanā, tā tad radošums ir atkarīgs no audzināšanas procesiem.

Autore vēlas iezīmēt, ka veiksmīgai mākslinieciskajai darbībai ir nepieciešams atbalsts gan no pedagoga, gan vecāku puses, ir nepieciešama harmoniska, droša un uz attīstību tendēta vide, kur pirmsskolnieks darbojas, daudzveidīgi un droši materiāli. Savā profesionālajā darbībā autore ir saskārusies ar tādu fenomenu, ka vecāki sagaida no bērniem vai tieši otrādi, no pedagoga, lai bērna mākslinieciskā darbība rastu kādu acīm redzamu rezultātu, precīzu, estētisku, taču visretāk aizdomājas par to, kas ir tās lietas, kuras attīstās bērņā, radoši darbojoties. Ir jāņem vērā, ka mērķis nav estētiski skaists, precīzs, taustāms darbs, bet gan bērna attīstība kopumā.

2. Tehnoloģiju mācību joma pirmsskolā

2.1. Mācību saturs pirmsskolā

Ar 2019. gada septembri visā Latvijā sāk īstenot pārmaiņas mācību saturā un ir spēkā jaunās pirmsskolas vadlīnijas. Kā viens no mērķiem ir veidot pirmsskolnieku kā radošu, zinātkāru un patstāvīgu bērnu, kurš caur pašvadītu mācīšanos gūst priekšstatus par apkārtējo vidi, pārliecību par sevi un veido labāku izpratni par citiem, gūst prieku un gandarījumu mācoties. Bērns ir pētnieks un darītājs. Liels uzsvars tiek likts uz bērnam drošu un atbilstošu vidi, kur veidojas attīstoša atgriezeniskā saite ar pedagogu. (skola2030, Mācību satura un pieejas maiņa pirmsskolā).

Pēc Ministru kabineta noteikumiem Nr. 716 par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmas parauga, ir noteikts, ka pirmsskolas izglītībā bērns apgūst šādas caurviju prasmes:

- kritiskā domāšana un problēmu risināšana;
- jaunrade un uzņēmējspēja;
- pašvadīta mācīšanās;
- sadarbība;
- pilsoniskā līdzdalība;
- digitālās prasmes.

Mūsdienās pirmsskolas izglītība ir veidota tā, lai tiktu ņemtas vērā visas bērnam svarīgās individuālās vērtības un ārējie apstākļi, tā, lai mācības būtu bērnam personīgi nozīmīgas.

Pēc Ministru kabineta 2018. gada 21. novembra noteikumiem Nr. 716 izglītības likumā, Pirmsskolas izglītības paraugā ir noteikts, ka “Atbilstoši pirmsskolas izglītības bērnu vecumposmam pirmsskolas izglītības obligātais saturs, kas ietver vērtības un tikumus, caurviju prasmes un zināšanas, izpratni un pamata prasmes dažādās mācību jomās ir veselums, ko īsteno rotaļnodarbībā kā integrētu mācību procesu visas dienas garumā.”

Pirmsskolā galvenais nodarbību veids ir rotaļnodarbība, kuras galvenais audzināšanas mērķis ir harmoniski attīstīts un skolai praktiski un psiholoģiski sagatavots bērns. Ar rotaļnodarbību palīdzību tiek veidotas sadzīves iemaņas, saskarsmes kultūra, kā arī kognitīvās attīstības jomā esošie procesi (Golubina V. 2001., 187.).

Jaunajās vadlīnijās ir izstrādātas 7 jaunās mācību jomas:

- valodu;
- sociālā un pilsoniskā;
- kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā;
- dabaszinātņu;
- matemātikas;
- veselības un fiziskās aktivitātes;
- tehnoloģiju.

Turpmāk, darba autore, apskatīs tehnoloģiju mācību jomu un tās darbības virzienus.

2.2. Tehnoloģiju mācību joma

Pēc Ministru kabineta noteikumiem Nr. 716 (pieņemti 2018. gada 21. Novembrī, Rīgā) “Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem” 10.6. punktā ir teikts, ka “tehnoloģiju mācību jomā bērns stāsta par sava darba ieceri, plāno savas ieceres īstenošanas soļus, izvēlas nepieciešamos materiālus, īsteno ieceri un novērtē rezultātu, apgūst dažādas tehnikas, paņēmienus un drošības noteikumus materiālu un instrumentu izmantošanā savas ieceres īstenošanai, veido un savieno detaļas, iegūstot sev vēlamu formu no piedāvātajiem vai izvēlētajiem materiāliem, tur un pareizā satvērienā lieto rakstāmpiederumus un darbarīkus, piedalās vienkāršu un veselīgu ēdienu pagatavošanā, iepazīstot veselīga uztura nozīmi”.

Plānotie bērnam sasniedzamie rezultāti pēc Valsts izglītības satura centra | ESF projekta Nr.8.3.1.1/16/I/002 “Kompetenču pieeja mācību saturā” Tehnoloģiju mācību jomā tiek grupēti divās vienībās, atbilstoši lielajām idejām pēc standarta.

- Dizaina risinājumi (produktu un informācijas dizains, vides risinājumi) tiek radīti dizaina procesā.
- Atbilstošu un drošu materiālu un tehnoloģiju izvēle, to prasmīga izmantošana dod iespēju radīt labākus dizaina risinājumus (produktu un informācijas dizaina, vides risinājumus).

Šīs divas lielās idejas paredz, ka Tehnoloģiju mācību jomā 3. posma nobeigumā, kas ir 5- 6 gadus veci bērni, ir apguvis un spēj izstāstīt savu ieceri veicot darbu, spēj plānot, lai ieceres īstenotu, apgūst dažādas tehnikas (pin, šuj, veido, loka, griež, līmē, plēš), izvēlas atbilstoši iecerei materiālus ar kuriem darboties un spēj pamatot to nepieciešamību, pareizi tur rakstāmpiederumus, darbarīkus, piedalās vienkāršu ēdienu pagatavošanā.

Tehnoloģija ir zinātnes atziņu izmantošana darba procesā, lai izgatavotu dažādus izstrādājumus. Bērniem zinātniskā izpratne veidojas pakāpeniski, atklājot ko jaunu, izvirzot teorijas, eksperimentējot, atbildot uz jautājumiem, strādājot praktiski, veidojot dažādus priekšmetus izmantojot dizainu un tehnoloģiju principus (Fišers R. 2005; 268).

Fišers R. izstrādājis shematisku skatījumu par tehnoloģiju, pēc kā autore secina, ka tehnoloģijas ietver tādas komponentes kā dizains, amats, matemātiku, ekonomiku un zinātni.

- Dizains- ietver estētiku un formu;
- Amats- prasmes, instrumenti un materiāli ar kādiem tiek strādāts;
- Matemātika- skaits un forma;
- Zinātne- spēki un struktūra;
- Ekonomika- materiālu pieejamība (Fišers R. 2005; 268).

Tehnoloģiju mācību joma pirmsskolā spēj palīdzēt attīstīt radošumu bērnos, ar nosacījumu, ka pedagogs ir bērna netiešs virzītājs, klātesošs, atbalsts un liels uzmundrinātājs. Pēc jaunā mācību satura, tehnoloģiju joma sevī ietver gan tehnikas dažādos veidus, kā iespējams darboties, gan mājtuību, gan jaunradi, gan ideju ģenerēšanu, gan arī pašu tehnoloģiju lietošanu. Strādājot ar papīru, tekstilmateriāliem, plastiskiem materiāliem, instrumentiem un dažādiem darba rīkiem, dabas materiāliem, veidojot konstrukcijas un strādājot ar pārtiku, bērni, pirmsskolas vecākajā posmā, dažādo savu pieredzi, bagātina iztēli, attīsta sensorās spējas.

Pēc Golubinas V. "Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata" teiktā, veidošana, aplicēšana un locīšana, visas šīs tehnikas spēcīgi iedarbojas uz bērnu psihisko spēju attīstību. Katra no šīm tehnikām pieprasa koncentrēšanos, uzmanību, precizitāti. Veidošanas laikā bērnam rodas priekšmetu telpiskā uztvere, kuru nevar panākt zīmējot, darbojoties plaknē. Aplicēšana prasa lielu koncentrēšanos, jo šeit jau darbojoties tiek izmantotas šķēres, kas attīsta redzes un roku saskanīgu darbību. Locīšana, savukārt prasa lielu precizitāti, domāšanu un uzmanību. (Golubina V. 2007., 197).

Kvalifikācijas darba autore uzskata, ka bērnu darbošanās tehnoloģiju jomā ir jābūt mērķtiecīgai un bērniem saprotamai. Lai to panāktu, tad liela nozīme bērnu virzīšanai radošumā, mākslā un iztēlē ir literatūrai, kā arī dažādām didaktiskajām rotaļām.

Pēc Freibergas I. var secināt, ka māksla un tās dažādās izpausmes, veicina bērnu garīgo attīstību. Caur mākslu bērns rod emocionālo pārdzīvojumu, kas atraisa radošumu, attīsta iztēli un spēju radoši darboties. (Freiberģa I. 1997., 12.)

2.3. Pedagoģiskā darbība tehnoloģiju jomā

Visa pedagoģiskā darba pamats ir mērķtiecīga darba plānošana, kura balstīta uz valsts noteiktajiem sasniedzamajiem rezultātiem mācību saturā un bērnu attīstības līmeni.

Hibnere V. min, ka, pedagoģis, izstrādājot savu pamata modeli, var strādāt radoši un brīvi. Pedagoģam radoši darbojoties ir jāņem vērā bērna psihes attīstība, lai radošā darbība būtu uz viņa "Es" pamata un saskaņota ar bērna radošās darbības attīstību (Hibnere V. 1998).

Mācību satura kvalitatīvai apguvei, pedagoģis izstrādā ilgtermiņa pedagoģisko stratēģiju, kur svarīgi ir:

- darba plāns, ievērojot vecumposma īpatnības;
- materiālu tehniskais nodrošinājums;
- pedagoģiskā procesa vadīšana;
- mācību darba vides organizēšana;
- atgriezeniskās informācijas ieguve. (Hibnere V. 1998;17)

Darba autore balstoties uz iepriekš pētīto teorētisko analīzi, secina, ka sekmīgai radošuma veicināšanai tehnoloģiju jomā ir jāliek uzsvars uz emocionālo pārdzīvojumu, ko sniedz māksla, literatūra, daba, kā arī rotaļa, kas ir pats svarīgākais darbības veids pirmsskolā.

Emocijas parādās, ja kāds no motīviem, bērnam ir aktuāls. Bērna aktivitāti izraisa vajadzības, taču tām jābūt motivētām, tādā veidā tās var pāraugt darbībā, kurai tiek izvirzīts mērķis, uzdevumi un darbības akti. Pie šiem nosacījumiem literārais darbs var kļūt par ierosinātāju bērnu mērķtiecīgai darbībai (Freiberģa I. 1997;71).

Freiberģa savā pētījumā par emocionālo pārdzīvojumu mākslas uztverē, uzsver, ka emocionālais pārdzīvojums ir pirmā jutekliskā mākslas uztveres pakāpe (Freiberģa I. 2000; 53).

Literatūra kā virzītājs radošumā un mākslā ir svarīga, taču ne mazāk svarīga ir pedagoga meistarība ieinteresēt bērnus literārajā darbā.

Klausoties literāro darbu bērns balstās uz savu pieredzi, tādēļ izpratne būs subjektīva. Bērns uztver ne tikai jēgu, bet arī noskaņu, jūtas, attieksmes, kuras ar balsu, mīmiku, žestiem attēlo stāstītājs (Freiberģa I. 2000;54).

Pasakas attīsta bērņā ētiskās un estētiskās vērtības. Bērna līdzpārdzīvojums klausoties literāro darbu ir tik dziļš, ka pielīdzina sev, tā uztverei ir noteicoša loma bērna iztēlei (Dzintare D. Stangaine I. 2007).

Kā iezīmē Freiberga, tad literārā teksta ilustrācijai arī ir liela nozīme teksta uztveršanai. Tā jāskata kopā ar pieaugušo un jāsaista ar bērna paša pieredzi, tas stimulēs bērna pieredzi un valodas attīstību (Freiberga I. 1997; 50).

Pedagoģiskā darbība, kas tiek vērsta rotaļdarbībā, tiek virzīta uz bērna prāta un visu kognitīvo procesu attīstību:

- uztveres, uzmanības, iztēles, atmiņas un domāšanas attīstība;
- motivācijas un gribas;
- patstāvības attīstīšana;
- praktiskās darbošanās prasmju un iemaņu attīstīšana dažādās darbības jomās;
- bērna iepazīstināšana ar apkārtni un dabas norisēm;
- pašvērtējuma veidošanos u.c. (Golubina V. 2007; 184).

Kā raksta Dzintare un Stangaine, tad ir būtiski jāievēro, lai veidotos pozitīva atgriezeniskā saite starp pedagogu un bērnu, rotaļas laikā, tas stimulē bērnu pašapliecināšanos. Ir jāņem vērā, ka rotaļai ir jābūt brīvai, patstāvīgai bērna darbībai.

Radošā rotaļa sekmē bērna tuvošanos mākslai, īpaši teatrālā rotaļa. Tā ir saistīta ar bērna izjūtām, personību, jūtu pašizpaušmi (Dzintare D. Stangaine I. 2007; 98).

Hibnere min, ka ideāls stāvoklis bērnu radošās attīstībā ir, ja starp izziņas procesiem un ieceres praktisko realizāciju ir līdzsvars. Taču pirmsskolas vecumā intensīvāk ir attīstījušie izziņas procesi. Novērošana ir augstākā līmenī kā darba realizācija. Tādēļ pedagoģiskajā procesā ir nepieciešams panākt līdzsvaru (Hibnere V. 1998;23).

Jāņem vērā, ka dabai ir liela ietekme uz bērnu emocionālo, jūtu pasauli. Tā spēcīgi var kļūt par estētisko sajūtu pārdzīvojumu rosinātāju.

Priede iezīmē, ka, lai dabas objekti un norises kļūtu estētiski vērotājam, tās jāsaista ar jūtām, kuru attīstībai liela loma ir bērna praktiskai darbībai (Priede L. 2000;65).

Darba autore vēlas iezīmēt, ka, jo plašāks un daudzveidīgāks ir pieejamo materiālu klāsts, jo lielākas iespējas ir bērniem radoši izpausties. Ikdienā ir pieejami daudz dabas materiālu, kuri ar savu unikalitāti spēj atraisīt bērnu maņas, izziņas procesus un pielietojums ir plašāks un vērtīgāks, kā veikalos nopērkamais. Tā nozīmīgums ir vēl lielāks, ja bērni ir paši ievākuši, sarūpējuši dabas materiālus, veikuši pētniecību, izzinājuši un vērojuši kā un kur tie radušies. Ir svarīgi arī ievērot, ka darbošanās tehnoloģiju jomā ir iespējama arī dabā un dažādos laika apstākļos.

Golubina raksta, ka bērns ar priekšmetu pasauli un dabas vides objektiem sarunājas kā ar dzīvjiem (Golubina V. 2007;199).

“Mammu! Vai mākoņiem ir ģimene? Kā tie viens otru atrod?”

Kristers, 5.gadi.

3. Praktiskais pētījums par vidējās pirmsskolas vecuma bērnu radošuma sekmēšanu tehnoloģiju jomā

3.1. Pētījuma metodoloģiskais pamatojums

Pētījuma mērķis: praktiski izpētīt kā iespējams veicināt radošo darbību pirmsskolā, tehnoloģiju jomā 5-6 gadīgo bērnu grupā.

Pētījuma jautājums: kā tehnoloģiju jomā iespējams veicināt bērnu radošo darbību, domāšanu.

Pētījuma bāze: X privātā pirmsskolas izglītības iestāde, 5-6 gadīgo bērnu grupa (12 bērni).

Pētījuma empīriskās metodes: pedagoģiskā procesa novērošana.

Novērošana ir viena no izplatītākajām empīriskā pētījuma metodēm, tādēļ darba autore, šo arī izvēlējās kā vienu no galvenajām savā pedagoģiskā procesa pētījumā.

Novērošana ir mērķtiecīgs izziņas process, kura rezultātā uzzina, secina, uzmana. Šo empīriskā pētniecības metodi izmanto, lai varētu iegūt informāciju, pārbaudītu hipotēzes un teorētisko pētījuma patiesumu. Pedagoģiem nepieciešams ikdienas darbā veikt novērošanu, lai

- plānotu mācību saturu;
- sekotu bērnu izaugsmei;
- izzinātu bērnu stiprās puses;
- nolemtu, kā veicama bērnu attīstība;
- noskaidrotu bērnu intereses;
- noskaidrotu sadarbības prasmes, mācīšanās stilu;
- izprastu vajadzības un kā atbalstīt. (Lūciņa Z. 2002; 46).

Novērošana ir personības pētīšana, to parādību organizēta uztvere. Tā ir efektīva, ja zina mērķus, būtisko uz ko fokusēties. Tā, kā zinātniski pētnieciskā metode ir mērķtiecīga un plānveidīga (Jurgena I, 2002; 45).

Atšķirībā no ikdienas novērošanas, pētnieciskā novērošana ir komplicētāka, fokusētāka. Novērošanā, pievēršot uzmanību uz redzamo un dzirdamo, ir iespējams noteikt vairākas nozīmīgas parādības un notikumus (Ievads pētniecībā, 2011,182.).

Novērošanas metode izšķir vairākus veidus, taču autore savā praktiskajā pētījumā izmanto tiešo novērošanas metodi.

Tiešā novērošana- starp pētāmo un pētnieku pastāv ciešas attiecības. Šeit iespējamas trīs pozīcijas:

- Pētnieks- liecinieks;
- Pētnieks- procesa dalībnieks;
- Pētnieks- vadītājs. (Jurgena I, 2002;46).

No šīm trīs minētajām autore izmantoja pēdējās divas, kur pedagogs piedalās bērnu darbībā uz līdztiesīgiem noteikumiem un pedagogs ir nodarbību vadītājs.

Novērošana vislabāk parāda bērnu nepiespiestu uzvedību, tā atklāj jau esošās zināšanas, intereses, kur pedagogs var izvērtēt un plānot tālāko darbību, kas būs jau uz bērnu interesi un attīstību balstīta.

Analizējot dažādu autoru teorētiskās atziņas par radošumu autore izvirzīja šādus radošuma kritērijus:

- Oriģinalitāte;
- Iztēle;
- Izmantojamo materiālu daudzveidība;
- Patstāvība.

2. tabula. *Bērnu radošās darbības kritēriji un līmeņi*

Kritērijs	Zems rādītājs	Vidējs rādītājs	Augsts rādītājs
Oriģinalitāte	Klasisks izpildījums, līdzīgi darba izpildījumi citos darbos.	Novērojami jauninājumi, taču balstoties uz iepriekšējiem darbiem.	Vērojama izteikta jaunrade, spēj argumentēt.
Iztēle	Iztēles nav	Iespaidojas no citiem.	Ļoti labi attīstīta iztēle
Izmantojamo materiālu daudzveidība	Izmanto pašu minimumu, vienvēidīgs.	Klasisks risinājums un izvēles.	Prot savienot dažādus materiālus, izvēlas un saskaņo.
Patstāvība	Nepieciešama pedagoga iesaiste, lai uzsāktu un pabeigtu iesākto darbu.	Ar nelielu pamudinājumu bērns brīvi darbojas.	Bērns izrāda iniciatīvu un patstāvīgi, bez palīdzības darbojas.

Katram no kritērijiem tiek izveidota punktu sistēma, kur:

- **zems rādītājs**- 1 punkts;
- **vidējs rādītājs**- 2 punkti;
- **augsts rādītājs**- 3 punkti.

Pedagoģiskais pētījums tika veikts Rīgā, privātās pirmsskolas izglītības iestādē X. Iestāde atrodas Pārdaugavā. Blakus atrodas parki un Daugava. Iestādes teritorija ir ierīkota atbilstoši bērnu vajadzībām un drošībai. Āra laukumiņi ir norobežoti 3, vecumam atbilstošos, laukumos. Āra laukumiņos ir ierīkotas puķu dobes, segums ir gan ar skaidām, gan zāliens, kā arī aug dažādi koki un krūmi. Iestādē darbojās 3 grupas. Mācību valoda ir latviešu, taču iestādē mācās arī cittautiešu bērni. Bērnu vajadzībām ir izveidota piemērota vide, kas nozīmē, ka bērnam ir iespēja brīvi pašapkalpoties un darboties. Vide ir izstrādāta un iekārtota atbilstoši valsts izglītības centra noteiktajiem mācību centriem, balstoties uz mācību jomām.

Grupiņas vidē tehnoloģiju mācību jomas centrs un dabaszinātņu centrs atrodas blakus. Bērniem gandrīz visi materiāli ir pieejami. Īpašas piesardzības dēļ, tādi materiāli kā adatas, īleni, dakšas u.c. asi priekšmeti atrodas skapīšos, bērniem brīvi nepieejamā vietā.

3.2. Pētījuma norises apraksts

Kā jau iepriekš autore minēja un teorētiskajā pētījumā rakstīja, tad radošās darbības veicināšanai tehnoloģiju jomā, būtiska loma ir literatūrai, rotaļai, mākslai, kā arī videi. Balstoties uz šīm atziņām, autore arī izstrādāja trīs dažādas nodarbības, kuras palīdzētu atklāt bērnu radošo darbību tehnoloģiju jomā. Aprakstot nodarbību norisi bērnu vārdi tika mainīti.

1.nodarbība. (Sk. 1.pielikumu.)

Tēma: “Pavasara kukaiņi”

Šīs nodarbības īstenošanā piedalījās visi bērni. Sākotnēji tika izstrādāts secīgs plāns, ņemot vērā visu bērnu viedokļus un vajadzības, tika aplūkoti dažādi uzskates materiāli- attēlu kartītes (kādi izskatās kukaiņi), tika veikts pētījums dabā, ievākti dažādi dabas materiāli, lasīti un klausīti dzejoļu fragmenti no Rinkule Dzidra “Iedomīgais sienāzis”. Nedēļas gaitā bērni iepazīna dažādus kukaiņus, kur tie dzīvo, ar vērojumu palīdzību iepazīna to izskatu, īpašības, skaņas. Visas nedēļas garuma ir jūtama bērnu liela uzmanība un koncentrēšanās. Brīžiem, nejauši, pievēršot uzmanību kādam kukainim pastaigas laikā, bērni satraukumā par to runā un pārspriež ar citiem vienaudžiem. Darba autore cenšas vārst bērnu uzmanību uz ieraudzīto kukaiņu izskatu, aicina veikt salīdzināšanu ar kādiem dabas materiāliem tie līdzinās.

Nodarbībai nepieciešamie materiāli- bērnu pašu ievākti dabas materiāli- lapas, skaidas, akmeņi, zāle, puķes, skaras, kā arī grupiņā atrodamie dabas materiāli no dabaszinātņu mācību centra, ja nepieciešams- attēlu kartītes ar kukaiņu ēnām.

Jau pašā rīta cēlienā skolotāja vērš uzmanību un mudina bērnus izteikties par nedēļas laikā uzkrātajām zināšanām un pieredzi saistībā ar pavasara kukaiņiem. Nodarbību iesāk ar jau nedēļas laikā iepazītiem dzejoļiem par kukaiņiem:

*Sienāzis mīņājās brīdi no vietas,
Bet tad, kā sāka, skrēja, ko jaudā;
Prātā tam iešāvās jocīgas lietas:
Izbaidīt odus pirmajā snaudā.*

Rinkule Dzidra

Skolotāja izvēloties šādu literatūru kā pastiprinātāju tehnoloģiju jomas darbībai, pievērša uzmanību, ka dzejoļi ir saistoši, viegli, jautri, viegli uztverami bērniem un izraisa pozitīvas emocijas, kā arī bērni ir spējīgi paši nolasīt priekšā dažas rindiņas. Arī Freiberga Inese raksta, ka bērniem ir patīkami klausīties un viegli uztvert dzeju, kura ir ar atskaņām, iekšēju ritma izjūtu, tas bērnos izsauc dabisko un iekšējo sajūtu uz ritmiskuma veidošanos, sakārtotību un drošības sajūtu (Freiberga I. 1997;42).

Nodarbībā skolotāja ir paredzējusi, ka bērni attēlos iepazītos kukaiņus no dabas materiāliem. Neuzkrītošā vietā ir novietoti arī kukaiņu ēnu attēlu kartītes. Neuzkrītošā vietā tādēļ, ka skolotāja vēlas, lai bērni vairāk domātu, spētu atcerēties, iztēloties un iespējams iespaidojoties no literārā darba, radītu kādu jaunradi.

Skolotāja aicina bērnus iztēloties, atcerēties tēlu vai pastaigas laikā redzētu kukaini un no iepriekš savāktajiem vai citiem pieejamiem dabas materiāliem tos atveidot. Bērni ir rūpīgi ievākuši dabas materiālus, katrs savā trauciņā, taču ir vērojama arī interese par citu ievāktajiem materiāliem. Meiteņu starpā ir sastopami vairāk tādi dabas materiāli kā puķes un koku skaras, puīši vairāk ir ievākuši akmeņus, skujuas, lapas, zariņus. Grupiņā ir dzirdami bērnu dialogi, pārspriež materiālus, kā tos sauc. Ir jūtams satraukums, reizēm dzirdams arī kāds strīds, taču skolotāja cenšas neiejaukties. Daži no grupiņas bērniem paši meklē pēc palīdzības, jautā skolotājai padomu, apstiprinājumu.

Skolotāja: Bērni. Kurš no apskatītajiem kukaiņiem jums ir palicis atmiņā vislabāk?

Alise: Zirneklis. Tas ir bailīgs. Es atceros, ka man laukos vienreiz uzrāpās uz kājas milzīgs zirneklis.

Skolotāja: Vai, tas gan ir baisi. Vai Tu paspēji ievērot kāds tas izskatījās?

Alise: Nu, tam bija vairākas kājas, ļoti garas, un tas ātri aizskrēja.

Estere E: Es arī redzēju laukos zirnekli. Bet tas nekustējās un bija resns.

Skolotāja: Bērni, redziet cik zirnekļi un jūsu stāsti un pieredzes ir dažādas.

Māris: Jā! Es redzēju vakar laukumīnā arī zirnekli. Mēs ar Kristeru to gribējām noķert.

Skolotāja: Bet vai atcerieties vēl kādus kukaiņus? Par ko dzejoļos bija stāstīts?

Kārlis: Tur bija sienāzis, kurš neko negribēja darīt. Vēl arī taureņi.

Estere S: Vēl vaboles, spāres, vardes.

Reinis: Varde nav kukainis!

Skolotāja: Kādēļ Tu tā domā, Reini?

Reinis: Nu vardei nav spārnu, tā dzīvo ūdenī un ēd mušas.

Skolotāja: Re, cik daudz jau tu zini par citiem dzīvniekiem un māki atrast kopīgo. Jā, varde nav kukainis, bet ir no citas dzīvnieku klases, ko sauc par abiniekiem, taču to citu reizi. Šodien centīsimies atcerēties un izveidot savu kukainīti no ievāktajiem dabas materiāliem. Esam vērīgi, varbūt mūsu grupiņā arī ir kāds manāms.

Darbības laikā ir jūtams, ka daži bērni ir izklaidīgi un cenšas pēc iespējas ātrāk izpildīt darbu, nepieciešamas lielākas koncentrēšanās spējas. Daži no bērniem jautā arī padomus skolotājai, taču skolotāja mēģina uzdot jautājumus, ar kuru palīdzību bērni nāktu pie paša sava slēdziena, idejas- kā Tev liekas? Vai visi kukaiņi māc lidot? Kas palīdz lidot kukaiņiem? Iztēlojies, ja Tu būtu...Iedomājies, kādi tev būtu spārni, ja...

Kā Freiberga I. raksta, tad tādi uzdevumi, kuri prasa iztēli, iedomāšanos, papildināšanu dažādās situācijās, vērojumos un rotaļāšanās, darbībā, attīsta radošo domāšanu. Tieši vērojumi dabā un klausoties tēlaino valodu, veido estētisko pieredzi (Freiberga I. 1997).

Estētiskā pieredze un sajūtas veidošanās ir tas, kas dod bērniem pārliecību un ir iztēles rosinātājs.

Lai varētu veikt analīzi, darba autore izstrādā tabulu (skat. 3. tabulu), kur novērtēti katra bērna līmeņi radošumā.

3. tabula. *Bērnu līmeņi radošuma kritērijos*

Bērnu vārdi	Orīginalitāte	Iztēle	Izmantojamo materiālu daudzveidība	Patstāvība
Alis	2	2	2	1
Estere E.	3	2	3	2
Estere S.	3	2	3	3
Māris	2	2	2	2
Reinis	2	2	2	1
Kārlis	2	3	2	1
Hanna	2	2	2	3
Ralfs	2	3	1	2
Jēkabs	3	2	2	2
Marta	3	2	1	2
Karlīna	3	2	2	1
Kate	2	2	2	3
Evelīna	2	3	2	2
Linetta	3	3	2	3

Pēc pirmās nodarbības darba autore secina, ka vislielākās grūtības bērniem sagādā patstāvība, tiem ir visai nenoturīga uzmanība, bieži bērni iespaidojas no citu darbiem. Kā teorētiskajā daļā tika aprakstīts, tad literatūra ir viens no paņēmieniem, kas spēj izsaukt bērnu emocijas, tādēļ tieši šai nodarbībai, par pamatu tika ņemts literārais darbs. Pēc iegūtajiem rezultātiem var vērot, ka tieši oriģinalitātei un iztēlei ir visaugstākie rādītāji.

2. nodarbība. (Sk. 2. pielikumu).

Tēma: “Sevis apzināšanās”

Otrā nodarbība, kura tika vērota, tika izvēlēta tīšām veidota tā, lai varētu novērot pēc iespējas dabiskāku bērnu radošuma izpausmes. Darba autore vēlas vērst īpašu uzsvaru uz to, cik svarīga un liela ir dabas un vides ietekme bērnu radošuma veicināšanā. Ne tikai literatūras lasījumā ir svarīga lasītāja emocijas, intonācija un mīmika, bet arī stāstījumā par dabu ir svarīga pedagoga attieksme, ieinteresētība, pamudinājumi, kā arī tā emocionālās izpausmes.

Nodarbības norise ir brīvā dabā. Nodarbība mērķis ir vērst bērnu emocionālo un saudzīgo attieksmi pret dabu, kā arī apzināties sevi, savas sajūtas. Kā teorijas daļā tika minēts, tad

daba un tās klātbūtne var veicināt bērnu emocionālo līdzpārdzīvojumu, attieksmi un ētisko uztveri, taču tai jābūt ar pedagoga pozitīvu un rosinošu ievirzi.

Kā raksta Priede, tad tieši emocijas un ētiskā attieksme rosina bērnu darboties un radoši sevi izpaust (Priede L. 2000;65).

Nodarbības laikā ar bērniem tiek pārrunāts kāda ir daba, kas ir daba. Skolotāja uzdod jautājumus, lai varētu novērtēt bērnu attieksmi pret apkārtni un emocionālās izpausmes, kas vēlāk varētu palīdzēt, vai tieši otrādi, graut radošās izpausmes.

Skolotāja: Kā jums liekas, kas ir daba un vai tā ir dzīva? Kādi jūs būtu, ja tiktu veidoti no dabas?

Reinis: Daba ir viss. Es noteikti būtu koks.

Skolotāja: Kādēļ tieši koks? Un kāds tieši?

Iejaucas Kārlis.

Kārlis: Es arī būtu koks, jo tas ir stiprs. Gribētu būt liels koks ar daudz zariem un zaļām lapām.

Skolotāja: Cik interesanti. Bet kā ar Reini? Kādēļ Tu vēlētos būt koks?

Reinis: Es būtu priede, jo tai ir čiekuri un čiekuri palīdz daudziem dzīvniekiem, piemēram vāveres tos ēd.

Marta: Tad es būtu čiekuri un visu laiku būtu kopā ar Reini.

Linetta: Es gan būtu vējš. Es varētu apceļot visu pasauli.

Hanna: Bet visu laiku nav vējš. Tad Tu vienkārši pazustu un atkal parādītos?

Bērni aktīvi iesaistās sarunās, fantazē, skolotāja neiejaucas un ļauj bērniem fantazēt.

Māris: Tak viss tas ir muļķības. Cilvēks nevar būt daba.

Skolotāja: Taisnība. Bet mēs visi dzīvojam, esam dzīvi, daba arī ir dzīva. Māri, kas tev visvairāk patīk no dabas?

Māris: Es nezinu. Smiltis. Jo no tām var daudz ko uzcelt, bet es neesmu smiltis un negribu būt.

Bērni turpina diskutēt savā starpā, daži no bērniem novēršas, ir jūtama intereses trūkums, garām braucošās mašīnas un uz ielas notiekošais dažiem no bērniem ir saistošāks.

Skolotāja: Jūsu idejas un domas ir lieliskas. Vai pamēģināsim sevi attēlot dabā? Es ticu, ka visi spējiet iztēloties un lieliski jums padosies!

Kate: Bet kā? Mēs iesim iekšā? Mums vajag ar ko zīmēt vai vismaz līmi vai ko citu.

Skolotāja: Vai atcerieties kā jūs veidojāt kukaiņus? Vai Tad jums arī bija nepieciešama līme, zīmuļi, krāsas? Ja ir kāds kurš labāk vēlas iekšā darboties, tas nekas, jūs variet izvēlēties.

Šīs nodarbības mērķis nebija spiest bērnus izveidot kādu darbu, kā skolotāja iecerējusi, bet gan vērst uzmanību uz dabas daudzveidību, mēģināt mudināt bērnus paust savas emocijas un ētiskās attieksmes. Skolotāja ļaujot bērniem izvēlēties, parāda savas humānās pedagoģisko audzināšanas stilu, kas atklāj un ļauj bērniem izvēles brīvību un tiek virzīta uz personības pilnveidošanos. Kā raksta NeĶjodova Olga, tad tieši humānā pedagoģijā ir dialogs ar bērnu un darbības, rīcības, lēmuma, attīstības ceļa izvēle (NeĶjodova O. 2002; 121).

Nodarbības laikā skolotāja bija vairāk priecīga par to, ka daži no bērniem bija izvēlējušies citu darba stilu un izvēli strādāt iekštelpās, ar citiem materiāliem, taču bija jūtama ietekme no jau redzētajiem darbiem, kuri tika izpildīti brīvā dabā. Bērni ar interesi vēroja citu darbus, izteicās par tiem, kā arī vēlāk, vērojot darbību jau grupiņā, izteica vēlmi arī veidot cilvēciņus no plastilīna un sērkociņiem. Šī darbība, protams, tika apstiprināta un bērni turpināja darboties iekštelpās.

Jāieziņē, ka šādā nodarbībā nevarētu pateikt, ka kāds būtu zaudētājs, jo darbojās visi. Par nožēlu, tad izteiktu radošuma iezīmes izpausmes nebija jūtamas tiem bērniem, kuri veica uzdevumu vēlreiz, iekštelpās, jo tajā bija jūtama izteikta ietekmējošā darba izpilde, jeb bērni citi no cita ietekmējas, redzot jau izpildes modeli, materiālu dažādība maza.

Nosakot bērnu līmeņus radošumā (skat. 4. tabulu), šajā nodarbībā tika ņemts vērā pirmā darbība, kur bērni darbojās brīvā dabā, kā arī dažu bērnu iniciatīva vēlme darboties grupā. Šāda iniciatīva no bērnu puses liecina par izteiktu patstāvību un savu ieceru un vēlmes apzināšanos, kas ir augst un vērā ņemams kritērijs radošumā.

4. tabula. *Bērnu līmeņi radošuma kritērijos.*

Bērnu vārdi	Originalitāte	Iztēle	Izmantojamo materiālu daudzveidība	Patstāvība
Alise	2	2	2	1
Estere E.	2	2	2	2
Estere S.	3	2	2	3
Māris	2	1	1	2
Reinis	2	2	2	1
Kārlis	2	3	2	2
Hanna	2	2	2	3

Bērnu vārdi	Originalitāte	Iztēle	Izmantojamo materiālu daudzveidība	Patstāvība
Ralfs	2	3	1	2
Jēkabs	2	3	2	2
Marta	2	2	1	1
Karlīna	2	2	2	1
Kate	2	2	1	3
Evelīna	2	3	2	3
Linetta	3	3	2	3

Pēc apkopotajiem rezultātiem var secināt, ka radošuma līmeņi ir viduvēji, tikai daži bērni ir izcēlušies ar visaugstāko atzīmi. Pie kritērija, *izmantojamo materiālu daudzveidība*, ir vērojama visas grupas zems līmenis, kas var liecināt par intereses trūkumu darbībā.

3. nodarbība. (Sk. 3. Pielikumu.)

Tēma: “Manas izvēles”

Trešā nodarbība tika veikta kā projekts. Darbs, sagatavošanās un ieguldījums bija liels. Projekta ieceres izdomāšanā, īstenošanā un pilnveidošanā piedalījās visi bērni. Skolotāja ņēma vērā visu bērnu vēlmes, idejas, ieceres, atbalstīja.

Hibnere min, ka lai attīstītu radošu māksliniecisko darbību, bērniem jāsniedz arvien jauna vizuālā informācija par daudzveidīgo mākslas valodu, tādējādi tiks sekmēta tieši praktiskā darbība (Hibnere V.2000; 243.).

Šāda veida projektu un darbošanos kopā gan daloties idejās, gan praktiskā darbībā, dēvē par interaktīvo darbību. Kā atzīst Hibnere, tad tieši interaktīvā darbībā palīdz bērniem atraisīties, aug zinātkāre, bagātinās jūtu uztvere, daudzveidīgas kļūst pašizpaušmes, kā arī rodas prieks par personīgiem sasniegumiem un jaunatklājumiem radošajā darbībā.

Nodarbībai nepieciešamie materiāli- kartona kastes, šķēres, līme, līmes otiņa, trauciņš līmei, aplikācijas papīrs vai tā atgriezumi, dažādi auduma gabaliņi, diegi, rupjāka dzija, zīmuļi, krītiņi. Visi materiāli bija bērnu nosauktie, tika izmantoti tikai tie materiāli, kurus bērni paši bija nosaukuši un vēlējušies, izņemot kartona kasti, tas bija kā pamats un pamudinājums tālākai darbībai.

Skolotāja jau rīta cēlienā mērķtiecīgi virzīja bērnu domāšanu un aicināja uz diskusijām, iezīmējot, ka jābūt tolerantiem un iecietīgiem pret citiem grupas biedriem un jāuzklausā tie, jāņem vērā citu viedoklis, idejas un jācenšas tās saskaņot, lai nonāktu pie kopīga mērķa.

Skolotāja: Bērni. Kas tas ir un ko ar to mēs varētu iesākt? (Norāda uz dažāda izmēra un lieluma kartona kastēm).

Kate: Nu kastes, protams. Man mājās arī tādas ir. Mēs tur liekam mantas, grāmatas.

Estere E: Mans Rafaels (kaķis) tādā guļ un visu laiku plēš.

Reinis: Man laukos arī kaķi kastēs dzīvo.

Skolotāja: Protams, ka arī mēs varētu kastēs likt mantas, bet varbūt kādam no jums ir ideja ko vēl varētu darīt ar tām?

Jēkabs: Varētu uztaisīt mašīnu trasi. Nu tur uzzīmēt ceļu, kokus.

Linetta: Es redzēju vienā raidījumā, ka no kastes var uztaisīt arī spēles.

Skolotāja: Jums ir labas idejas! Kas būtu vēl nepieciešams, lai uztaisītu mašīnu trasi? Kas tajā spēlē varētu būt, kā darbotos? Vai spēlei vajadzētu vēl ko?

Linetta: Nu tur var salikt iekšā bumbiņas un ripināt.

Alise: Es gribētu uztaisīt māju. Tā varētu būt kā mana sapņu māja.

Jēkabs: Man vajadzētu noteikti mašīnas. Bet varētu arī uztaisīt benzīntanku, ar zīmuļiem sazīmēt ceļu.

Skolotāja: Es priecājos par jūsu idejām. Ceru, ka visiem tās izdosies piepildīt. Darbosimies grupiņās un tie kuri vēlas taisīt mājas, spēles un mašīnu trases, vienojieties par kopīgo un strādājiet iecietīgi. Atcerieties, ka katra ideja un darbs ir jāciena. Kādi materiāli jums būtu nepieciešami, lai īstenotu plānu?

Estere S: Noteikti šķēres, līme, otiņas.

Karlīna: Es gribētu krāsainos aplikācijas papīrus un spīdumiņus.

Kārlis: Mums vajag arī paliktņus un kreklus.

Skolotāja aicina bērnus iekopt savu darba vidi un vienoties komandās kurās strādās. Grupiņā ir jūtams radošais gars, bērni runā, ir nepiespiesta gaisotne, rūpīgi tiek izvēlēti materiāli, izlikti uz darba virsmas. Bērni aktīvi darbojas, griež, līmē, veido un konstruē mājas maketus, tiltus. Darbības laikā rodas jaunas idejas ar kurām papildina darbu. Radošā darbība rezultējas ar jaunām spēlēm bērniem- tie ir izveidojuši sev jaunu mašīnu trasi, jaunu bumbiņu spēli, kā arī leļļu māju. Visaktīvāko darbību varēja novērot pie jaunās bumbu spēles, kur bērni bija paši izdomājuši savus noteikumus. Šāda veida darbības spilgti iezīmē bērnu jaunradi, prieku par

paveikto, ticību saviem spēkiem, sava “Es” apzināšanos, pašapziņas celšanos, uzlabo saskarsmes un sadarbības spējas, komunikāciju, pašdisciplīnu, attīstās iecietība un cieņa pret citiem un citu darbu, citu domām un uzskatiem, kā arī rezultātu. Darbības laikā bija jūtama arī dažu bērnu pavisrība strādājot, tas varētu būt tādēļ, ka ieceres un vēlmes par rezultātu ir spēcīgākas, par prasmēm, iemaņām kā arī pašdisciplīnu. Kad bērnu ieceres un projekti bija gatavi, skolotājai bija jāatgādina, par savas darba vietas nokopšanu, jo bērni bija tik ļoti aizrāvušies, ka veltīja lielāko uzmanību uz gatavo produktu. Bērni nodarbības beigās veica arī savu projektu prezentēšanu un aicināja cits citu iesaistīties, izmēģināt jaunās spēles. Jūtams liels lepnums un gandarījums par pašu paveikto darbu.

Šis nebija kā vienas dienas projekts, kur bērni vēlāk aizmirsā par to. Šīs izgatavotās spēles bērni izmantoja brīvajā laikā, ar lepnumu par tām stāstīja vecākiem un citiem bērnudārza draugiem.

Pēc 5. tabulas (skat. 5. tabulu), kur tiek novērtēti bērna līmeņi radošuma kritērijos, darba autore secina, ka tieši pēdējā no novērotajām nodarbībām visspilgtāk atklāj radošo garu un rosina bērnus strādāt radoši.

5. tabula. *Bērnu līmeņi radošuma kritērijos*

Bērnu vārdi	Originalitāte	Iztēle	Izmantojamo materiālu daudzveidība	Patstāvība
Alise	2	2	3	2
Estere E.	2	2	2	3
Estere S.	3	3	2	3
Māris	3	2	3	2
Reinis	2	2	3	2
Kārlis	2	3	2	3
Hanna	3	2	2	3
Ralfs	3	3	3	2
Jēkabs	2	3	2	3
Marta	2	2	2	2
Karlīna	3	2	2	2
Kate	3	2	2	3
Evelīna	2	3	3	2
Linetta	3	3	2	3

Dodot bērniem izvēles brīvību, ļaujot domu lidojumam savu gaitu, pēc iespējas mazāk iejaucoties bērnu darbībā, kā arī strādājot komandās, ir jūtams kritēriju līmeņu kāpums. Kā

negatīvu aspektu, autore min, ka šādās darbībās bērniem ir lielāka iespēja iesaistīties no citu viedokļiem, mazāk droši bērni baidoties izteikt savu viedokli var arī neizpausties, tādēļ šādos gadījumos ir svarīga pedagoga iesaiste, atgādinot par cieņpilnu attieksmi pret ikvienu grupas dalībnieku.

3.3. Pētījuma rezultāti un analīze

Veicot novērojumus iepriekš aprakstītajās nodarbībās kā arī apkopojot rezultātus punktu sistēmā, kur tika noteikti radošuma kritēriji, darba autore veic bērnu analīzi un to radošuma izpausmes rezultātus.

Alise- meitene ir mierīga, taču ātri iejūtas jebkurā vidē. Bieži pielāgojas citiem un iesaistījas no citu viedokļiem, kas ir stipri jūtams arī pēc vadītajām nodarbībām, kur kritērijs patstāvība ir viszemākajā līmenī, taču pēc pēdējās nodarbības ir vērojams patstāvības augums. Tas varētu būt skaidrojams ar to, ka bērniem tika dota brīva iespēja izvēlēties un pedagoga iesaiste bija minimāla.

Estere E.- Esterei E. ir aktīva meitene. Grupā pamanāma, ar skaļu balsi, jūtams izteikts līderisms. Vienmēr prot izteikt viedokli, pamatot to, ir toleranta pret citiem, cenšas ņemt vērā citu viedokļus. Vislabāk patīk mūzika, daba un dzīvnieki. Rokdarbos ir rūpīga. Izteikti augsti rādītāji ir vērojami pirmajā nodarbībā, kur oriģinalitāte un izmantojamo materiālu daudzveidība ir visaugstākajā līmenī. Šie rādītāji iespējams ir augsti tādēļ, ka meitenei nodarbības tēma bija personīgi tuva un pazīstama.

Estere S.- meitene ir mierīga, pieklājīga, patīk klausīties pasakas un labprāt izgudro stāstus pati. Patīk pret literatūru meitenei nāk no ģimenes, jo tā kopā daudz lasa stāstus. Brīžiem ir sajūta, ka meitenei ir sava pasaule. Bieži rotaļājas vienatnē, taču labprāt komunicē ar citiem. Esterei ir vērojami augsti līmeņi visos kritērijos pie visām vērotajām nodarbībām.

Māris- ir ļoti komunikabls, aktīvs un pieklājīgs zēns. Daudz runā, brīžiem nesaistot ar tēmu. Jūtama ir neiecietība, vēlas ātrāk pabeigt iesākto, maza uzmanības noturība. Vislabāk jūtas aktīvā fiziskā kustībā. Māra radošuma kritērija līmeņi ir dažādi, taču visaugstāk novērtētie ir tieši pēdējā nodarbībā, kur bērni brīvi pārvietojās grupā, notika aktīva darbība, ideju apmaiņa. Kritērijs iztēle zēnam ir zemā līmenī, taču, veicot novērojumu, jāsecina, ka nodarbības, kuras zēnam nespēj izsaukt emocijas vai ko tuvu sev, nespēj arī iedarbināt iztēli. Ar savu aktīvo dabu Māra oriģinalitāte izpaužas tieši pēdējā nodarbībā. Bija jūtams līderisms, brīžiem pat uzspiests.

Reinis- ir samērā kluss un mierīgs zēns. Ļoti labi uztver stāstīto, literāros darbos klausās uzmanīgi un ar interesi. Labi atstāsta arī notikumus un brīžiem izdodas labas domas jeb nepabeigto teikumu uzdevumi. Vairāk klausās citos, kā runā un izsaka savu viedokli. Kā norāda kritēriju līmeņu rādītāji, tad Reinim radošuma kritērijs patstāvība ir viszemākais no citiem kritērijiem. Reinis bieži lūdz padomu, reizēm ar kavēšanos uzsāk darbību, nepieciešams lielāks pamudinājums un atbalsts. Jūtams, ka ir maza ticība saviem spēkiem.

Kārlis- ir atvērts un uz komunikāciju vērsts zēns. Bieži mēdz pārtraukt citus runātājus, lai izteiktu savu domu. Ir liels fantazētājs, prot pārliecināt par savu ideju, jūtama liela degsme darbībā. Spēj viegli izdomāt neparastus stāstus, izteikti patīk lomu rotaļas. Kārlim radošuma kritērijā iztēle, visās novērotajās nodarbībās, ir visaugstākais līmenis. Jāpiebilst, ka vērojot Kārli nodarbībā, reizēm ir jūtams, kritērijā patstāvība, tā trūkums, lai gan idejas ir, taču ir nepieciešams atbalsts un apstiprinājums no pieaugušā.

Hanna- ir ļoti muzikāla meitene, uzņēmīga, ar dzīvu fantāziju apveltīta. Savos rokdarbos ir rūpīga, savas kļūdas ļoti pārdzīvo un cenšas tās labot. Visaugstāko līmeni radošuma kritērijā patstāvība, Hanna pierāda visās novērotajās nodarbībās. Skaidri apzinās mērķi, materiālu lietojumu, reizēm ir jūtama maza ietekme no citiem, bet gadījumos, ja pašai personīgi kāda ideja šķiet labāka par savu.

Ralfs- ir skaļš un aktīvs zēns. Problēmsituācijas cenšas risināt uz godīguma principu, taču ar savu skaļo dabu, bieži gūst virsroku. Runas veids ir brīvs, drošs. Radošuma kritērijā iztēle, Ralfs ir ieguvis visaugstāko līmeni, taču izteikti zems ir kritērijs izmantojamo materiālu daudzveidība, kas liek secināt par vēlmes trūkumu realizējot savu iecerī. Pēc iespējas cenšas ātrāk pabeigt iesākto darbu.

Jēkabs- ir nosvērts zēns. Reti kad uzsāk sarunu pirmais. Prot argumentēti atbildēt un pamatot savu darbību. Var just, ka rokdarbi Jēkabam nav mīļākā nodarbe, taču darbojas apzinīgi. Radošuma kritērijā oriģinalitāte ir virs vidējā līmeņa. Mēdz rast risinājumus nestandarta situācijās, apzinās, ka iesāktais ir jāpabeidz un to arī dara.

Marta- ir runātīga un sirsnīga meitene, vienmēr cenšas palīdzēt citiem, spēcīgas līdzpārdzīvojuma jūtas. Pret veicamo darbu ir atbildības sajūta tikai tad, ja tam redz kādu pielietojumu, tas ir personīgi nozīmīgs. Bieži iespaidojas no citu darbiem vai jau gūtās pašpieredzes. Rokdarbos jaunrade ir maz jūtama. Martu vairāk aizrauj kustību rotaļas, kā arī dzīvnieki. Tas ir jūtams arī pirmajā novērotajā nodarbībā, kuras tēma bija "Pavasara kukaiņi". Šīs

nodarbības ietvaros, Martas radošuma kritēriji bija salīdzinoši augstākos līmeņos, kā citās nodarbībās.

Karlīna- ir brīva un draudzīga meitene. Grupā izceļas ar savu sirsnību un iejūtību, Vienmēr ir idejas par brīvo rotaļu tēmām, iniciators kādai darbībai. Ir spēcīga izdoma, taču izpildījumu neveic pati, bet koordinējot veic grupas biedri. Tas spilgti jūtams arī novērotajās nodarbībās. Karlīnai radošuma kritēriji oriģinalitāte un iztēle ir salīdzinoši augstos līmeņos, taču kritērijs patstāvība ir viszemākajā līmenī. Meitenei grūti pilnveidot un uzsākt savu darbību bez kāda pamudinājuma, atbalsta.

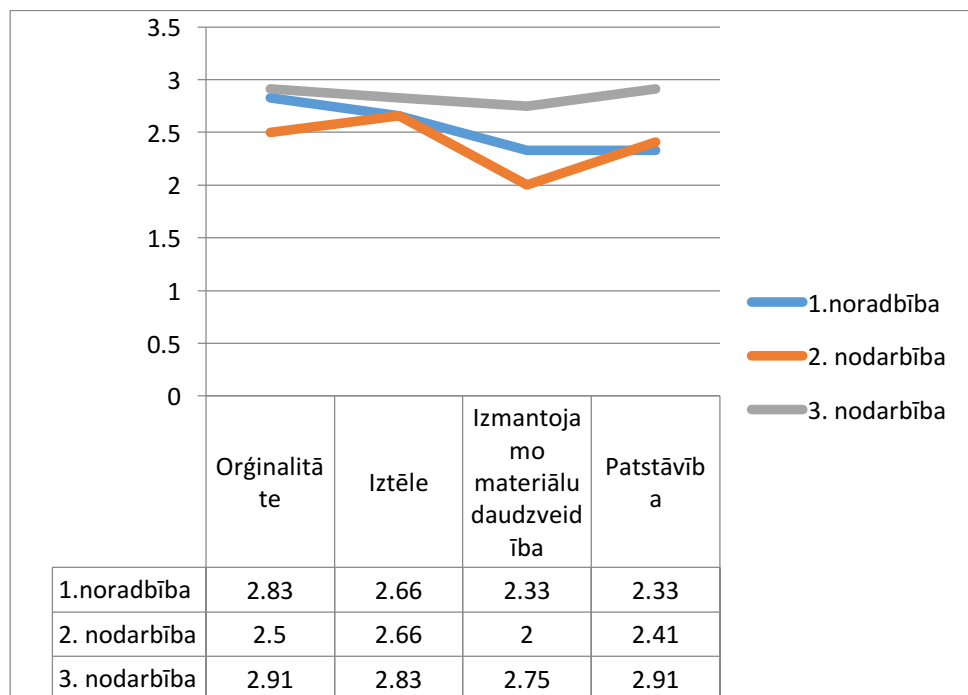
Kate- ir aktīva, laipna un nopietna meitene. Ļoti apzinīgi ieklausās un uzklausa citus, taču savā darbībā neiespaidojas. Tas ir redzams arī radošuma kritērijā patstāvība, kur meitenei ir visaugstākais līmenis. Ieinteresētība rokdarbos ir atkarīgs no meitenes emocijām un kā tās tiek stimulētas. Jūtams, ka literatūra kalpo kā palīgs meitenes vēlmei darboties. Tas spilgti parādās pirmajā nodarbībā, kur Kates radošuma kritērijs oriģinalitāte ir visaugstākajā līmenī, taču tās pašas nodarbības ietvaros, bija nepieciešams atbalsts un pamudinājums darba izpildei.

Evelīna- ir viena no vecākajām grupas meitenēm. Mīl klausīties pasakas un piedzīvojumu stāstus. Cenšas rast risinājumus pati, nejaudājot pēc padoma, taču darbības procesā ir jūtams, ka nepieciešama palīdzība. Ir apdāvināta ar bagātu iztēli, bet ne vienmēr to izpauž citiem. Pēc iespējas cenšas rokdarbos izmantot dažādus materiālus un krāsas. Tas arī iezīmējas pie radošuma kritērija izmantojamo materiālu daudzveidība, kurš meitenei ir augsts visās novērotajās nodarbībās.

Linetta- ir dzīvespriecīga, apzinīga, pamācīt mīloša meitene. Izrāda vēlmi eksperimentēt, taču radošo darbu izpildē tas jūtams vismazāk, jo radošuma kritērijā izmantojamo materiālu daudzveidība, meitene parāda savu viszemāko līmeni, taču tādi kritēriji kā oriģinalitāte, iztēle, patstāvība Linettas radošajā darbībā ir novērtēta ar visaugstāko līmeni visās nodarbībās. Meitene izbauda procesu, ir viegluma sajūta viņas darbībā. Augsta atbildības sajūta pret citiem un darba vidi.

Lai varētu veikt analīzi un salīdzinātu kā radošuma kritēriju līmeņi mainās novērotajās nodarbībās un kas ir tie faktori, kuri tos ietekmē darba autore izstrādā diagrammu, kur ir iespēja redzēt attīstības dinamiku.

1. attēls. Radošo kritēriju līmeņu dinamika novērotajās nodarbībās



Veicot bērnu darbības analīzi pēc novērotajām nodarbībām un to rezultātiem radošuma kritērijos, tādus kā oriģinalitāte, iztēle, izmantojamo materiālu daudzveidība un patstāvība, darba autore secina, ka:

- lielai daļai bērnu ir nepieciešams kāds spēcīgs ierosinātais radošajai darbībai. Tā var būt gan literatūra, gan arī kāds mākslas darbs, attēlu kartītes.
- ir novērojams, ka dažiem bērniem nav svarīgs rezultāts vai izpilde, tie ir spēcīgāki savos domu lidojumos, iztēlē, fantāzijā, taču neizceļas ar rūpīgumu izpildot radošos darbus.
- grupas kopainā ir novērojama problēmsituācija, kur bērni neapzinās materiālu daudzveidību jeb ne līdz galam apzinās tā iespējas, tādēļ nepietiekami tiek izmantoti dažādi materiāli.
- gandrīz visiem bērniem patīk radoši darboties tehnoloģiju jomā, tie izbauda procesu vairāk, ja jūt un redz, ka gala rezultāts būs pašu vajadzībām. Tas spilgti arī parādās diagrammā (sk.1.attēlu), kur visu radošo kritēriju augstākos līmeņus bērnu grupa ir sasniegusi tieši pēdējā novērotajā nodarbībā.

- diagramma (sk.1.attēlu) arī spilgti iezīmē, ka tieši pēdējā novērotā nodarbība guvusi visaugstākos līmeņus visos kritērijos. Bērni darbojās grupās, īstenoja paši savu plānu un idejas. Kā iezīmē Hibernere, tad šāda veida nodarbībās bērni jūtas drošāk, tiem ir atbalsts no līdzīgi domājošajiem. Tas veicina radoši domāt, iztēloties, paredzot galvenos darbības posmus un gala rezultātu (Hibernere V. 2000; 252).
- ir bērni, kuriem ir spēcīgāka iztēle un idejas, taču, lai veiktu radošo darbību tiem pietrūkst patstāvības. Jūtams, ka ir nepieciešams atbalsts no pedagoga puses, pamudinājums, uzslavas vai apstiprinājums kādai labai idejai.

Secinājumi

1. Lai spētu jēgpilni strādāt un darboties ar bērniem ir jāiepazīst tie pilnībā. Jāapzinās un jāsaprot visu vecumu posmu īpatnības, jābūt zinošam bērna fiziskajā un psihiskajā attīstībā. Pedagogam jāstrādā mērķtiecīgi, apzinoties sevi, savas prasmes un metodes ar kurām darboties. Tikai plānojot savu darbību ir iespējams strādāt un virzīt uz attīstību bērnu personību.

2. Radošums tiek uzskatīts gan kā īpašība, gan kā gala produkts radošai darbībai. Taču ir skaidrs, ka bez radošas personības nevar iznākt radošs gala produkts. Lai skatītu radošu personību ir jāskata tie psihiskie un emocionālie procesi. Tā ir unikāla īpašība, kuru var attīstīt ar pareizu audzināšanu vai tieši pretēji- degradēt.

3. Pirmsskolā radošas personības un radošas darbības ietekmējošie faktori ir vide, iedzimtība, audzināšana. Ir nepieciešams veidot attīstošu, drošu un bagātu vidi, kā arī atbalstīt centienos, ņemot vērā katra bērna individualitāti.

4. Radošai darbībai ir nepieciešams kāds spēcīgs ierosinātājs, kā piemēram literatūra, mākslas darbs, attēli, daba, mūzika, caur kuru bērns gūst emocionālo pārdzīvojumu, estētisko baudījumu vai pieredzi, saista notikumus ar paša pieredzi. Šādi palīg līdzekļi spēj atraisīt bērnu domāšanu un iztēli, kas ir viens no radošuma pazīmēm. Ir svarīgi atcerēties, ka pedagogs ir tas kurš var pastiprināt emocijas un pārdzīvojumus. Pedagogam ir jāatbalsta, jāiedrošina, prasmīgi jāuzdod jautājumi, tikai tādā veidā bērni varēs justies droši, pilnvērtīgi.

5. Pirmsskolā tehnoloģiju joma ir laba platforma kurā bērniem ir iespēja radoši darboties un mākslinieciski izpaust savas jūtas, emocijas un gribu. Lai darbošanās būtu veiksmīga tai ir jābūt atbilstoši videi, pieejamiem un daudzveidīgiem materiāliem, tai skaitā dabas materiāliem. Iepazīstot materiālus, bērni eksperimentē, domā, veic konstruēšanas darbības, rada jaunatklājumus, kuri ir pašam nozīmīgi, kas vēlāk veido veselīgu pašvērtējumu. Tieši vecākajā pirmsskolas vecumā pētnieka loma kļūst svarīgāka, jo caur izziņas procesiem, bērns gūst savu pieredzi, kas ir nozīmīga tālākai darbībai. Tikai paša pieredze un motīvi, bērnam ir virzītājs darboties tālāk.

6. Arī vecākajā pirmsskolas vecumā bērniem nozīmīgs darbošanās virzītājs ir rotaļa. Rotaļdarbībā ir nepieciešams iekļaut tādas darbības, kuras būtu vērstas uz bērna prāta un kognitīvo procesu attīstību.

7. Pēc empīriskā pētījuma rezultātiem darba autore secina, ka radošums tehnoloģiju jomā ir sekmējams un uzrāda augstākus līmeņus, ja:

- bērni darbojas brīvā, nepiespiestā vidē;
- bērni paši izstrādā savu darbības plānu;
- darbojas mazās grupās;
- bērniem ir izvēles brīvība;
- mērķis un rezultāts ir bērniem pašiem nozīmīgs;
- pedagogs būs pozitīvi noskaņots un atbalstošs.

Priekšlikumi

Iepazīstoties, pētot un analizējot pedagoģisko un psiholoģisko literatūru, veicot teorijas analīzi un aprakstu, strādājot pie pētījuma empīriskās daļas, kā arī ņemot vērā pedagoģisko pieredzi, darba autore vēlas pamatoti veikt priekšlikumus kā veiksmīgi sekmēt bērnu radošumu Tehnoloģiju jomā.

1. Pedagogam rūpīgi ir jāizplāno savas darbības, jānoskaidro mērķis. Darbībai ir jābūt plānotai un sakārtotai.
2. Pedagogam jāņem vērā katra bērna individuālās spējas, intereses, jārod dialogs ar katru no grupas bērniem, jāuzklausā, jāieklusās, jāsadzird un jāsapūt.
3. Jāatceras, ka svarīgākais radošajā darbībā ir process. Gala rezultāts būs tikai pierādījums procesa esamībai.
4. Bērns gūs labumu no radošās darbības un tajā pilnvērtīgi izpaudīsies, ja tā būs personīgi nozīmīga. Tā tad, pedagogam jāpielieto visas savas zināšanas, maņas, lai atrastu veidu, kā un kas bērnam rada personīgi nozīmīgas sajūtas, kas ir tās lietas, kuras bērnam rada vēlmi darboties. Tā var būt literatūra, kas ievē bērnu fantāziju un iztēles pasaulē, tā var būt daba, tā var būt informācija par kādu vēlamu radošā procesa produktu (dāvana vecākiem, spēle, dekorācijas).
5. Radošajam procesam jābūt vieglam, nepiespiestam, brīvam, jautram, kā spēlei, tam ir jāļaujās. Šeit būtiski jāiezmē, ka pedagogam ir liela nozīme šīs atmosfēras radīšanā. Bērnam ir jājūt, ka pedagogs ir viens veselums ar grupu un citiem bērniem, kā vienots dzīvs organisms, kurš nebaidās kļūdīties, smieties un rotaļāties kopā.
6. Pedagogam būtiski jāievēro un jāpanāk atgriezeniskā saite. Lai radošais produkts būtu jēgpilns un vērtīgs bērnu acīs, būtu ieteicams jautāt atvērtos jautājumus, kur bērns spētu izanalizēt savu darbību, novērtēt sevi un citus, pamatot izvēles. Ar šādu paņēmienu tiek panākts, ka bērns sevi pats novērtē, pats veido, veido kritisku attieksmi pret sevi un darbības rezultātu, ceļ pašapziņu, kas ir būtiski tieši 5-6 gadus veciem bērniem.

Izmantotā literatūra un informācijas avoti

1. Albrehta, D. (2001). Didaktika. Rīga: RaKa.
2. Alens, D., Nerne, D. (2000). Skolēnu izaugsmes veicināšana. Rīga: BO SIA "Skolu atbalsta centrs".
3. Alijevs, R. (1998). Skola radošajiem. Rīga: RaKa.
4. Āre, A., Berzinskis, Ē., Bumbērs, J., Delle, J., Jaunzems, A., Ķerzums, K., Plotnieks, I. (2003). Laikmets un personība: rakstu krājums 4. Rīga: RaKa.
5. Bebre, R. (2008.,2009). Kreatoloģija- XXI gadsimta zinātne. Biznesa psiholoģija, Decembris/ Janvāris. 20-26.
6. Beļickis, I. (2001). Izglītības alternatīvās teorijas. Rīga: RaKa.
7. David, H., & Arthur J. Cropley. (2013). Creativity and Crime : A Psychological Analysis, Cambridge University Press. ProQuest Ebook Central. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/lulv/detail.action?docID=1303654>.
Created from lulv on 2020-03-24 06:03:40.
8. Dzintare, D., Freiberga, I., Ķirse, S., Lukse, E., Miezīte, S., Paupe, D...Vigule, D. (2000). Bērns kā vērtība. Rīga: SIA "Izglītības soļi"
9. Dzintare, D., Gaugare, Z., Kaņepēja, R., Lieģeniece, D., Mangule, I., Miķelsone, I., Millere, I... Platpers, A. (2012). Ceļā uz skolu: Bērnu sagatavošana pamatzglītības ieguvei. Rīga: Zvaigzne ABS.
10. Dzintare, D., Stangaine, I. (2007). Rotaļa- bērnu dzīves rasmju sekmētāja. Rīga: RaKa.
11. Fišers, R. (2005). Mācīsim bērniem domāt. Rīga: RaKa.
12. Fišers, R. (2005). Mācīsim bērniem mācīties. Rīga: RaKa.
13. Freiberga, I. (1997) Literārie darbi kā bērnu radošās aktivitātes veicinātāji pirmsskolas vecumā. Rīga: izdevniecība "Vārti".
14. Geske, A., Grīnfelds, A. (2001). Izglītības pētījuma metodoloģija un metodes. Rīga: RaKa
15. Golubina, V. (2007). Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata. Rīga: SIA "izglītības soļi"
16. Gudjons, H. (1998). Pedagoģiskās pamatatziņas. Rīga: Zvaigzne ABC
17. Hibnere, V. (1998). Bērnu vizuālā darbība I daļa. Rīga: RaKa.

18. Hibnere, V. Grasmāne, L. (2000). Bērnu vizuālā darbība II daļa. Rīga: RaKa.
19. Jurgēna, I. (2002). Vispārīgā pedagoģija. Rīga: SIA "Izglītības soļi".
20. Kalēja- Gasparoviča, D. (2012). Studentu radošuma veicināšana mākslas studijās. (Doktora disertācija, Latvijas Universitāte, Rīga, Latvija).
21. Kalvāns, Ē. (2018). Attīstības psiholoģija. Rēzekne: Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija.
22. Latvijas republikas tiesību akti. (21.11.2018). LR izglītības likums. Redakcija: 21.11.2018. Rīga: Latvijas Vēstnesis <https://likumi.lv/ta/id/303371%C2%A0> (skatīts 04.04.2020)
23. Līduma, A. (2016). Facilitation of the Child Creativity Through Musical Activity at Preschool. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II, 426-436. Riga Teacher Training and Educational Management Academy, Latvia.
24. Maslo, I. (1995). Skolas pedagoģiskā procesa diferenciacija un individualizācija. Rīga: RaKa.
25. Mārtinsone, K. (2011). Ievads pētniecībā, stratēģijas, dizaini, metodes. Rīga: RaKa
26. Mumford, M. D. (2012). Handbook of Organizational Creativity. United States of America: Elsevier Inc. https://books.google.lv/books?id=zbqHeGiq-3QC&pg=PA107&lpg=PA107&dq=Alencar,+E.+M.+L.+S.+Personality+traits+of+Brazilian+creative+scientists,&source=bl&ots=ZoMPyAhp0g&sig=ACfU3U0nQp5161IMH_bCq4P-CifEd9eo6w&hl=lv&sa=X&ved=2ahUKEwj8-7nQ3f7oAhVRi8MKHePLCEYQ6AEwAXoECAcQAQ#v=onepage&q=Alencar%2C%20E.%20M.%20L.%20S.%20Personality%20traits%20of%20Brazilian%20creative%20scientists%2C&f=false (skatīts 15.05.2020)
27. Nickerson, R. (1999). Enhancing Creativity, Handbook of Creativity, Cambridge.
28. Neļjodova, O. (2002). Pedagoģis- pirmsskolas vecuma bērna pašapziņas sekmētājs. Dzintare, D. Bērns kā individualitāte pirmsskolas izglītības iestādē. Rīga: SIA "Izglītības soļi", 114.- 136. lpp.
29. Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca. (2000). Rīga: Zvaigzne ABC

30. Pirmsskolas izglītības mācību satura programma. (2017). Pieejams:
<https://www.izm.gov.lv/images/aktualitates/2017/Skola2030Dokuments.pdf>
(skatīts 04.04.2020)
31. Priede, L., Vigule, D. (2012). Facilitation of Pre-schooler's Purposefulness in Art Activities. Proceedings of the International Scientific Conference, Volume I, 144- 152. Rēzeknes Augstskola: RA Izdevniecība.
32. Puškarevs, I. (2001). Attīstības psiholoģija. Rīga: RaKa.
33. Randoha, A. (2015). Pirmsskolēna vizuālo spēju pilnveide tēlotājdarbībā. (Doktora disertācija, Rīgas Pedagoģijas un Izglītības vadības akadēmija, Rīga, Latvija).
34. Runco, M. A. (2014). Radošums: teorijas un motīvi: pētniecība, izstrāde un prakse. Elsevier Science & Technology. ProQuest Ebook Central, <http://ebookcentral.proquest.com/lib/lulv/detail.action?docID=1641933>.
35. Svence, G. (1999). Attīstības psiholoģija. Rīga: Zvaigzne ABC.
36. Špona, A. (2006). Audzināšanas process teorijā un praksē. Rīga: RaKa
37. Valtneris, A. (2018). Cilvēka fizioloģija. Rīga: Zvaigzne ABC
38. Vorobjovs A. (2000). Vispārīgā psiholoģija. Rīga: SIA "Izglītības soļi".
39. Waters, M., & Male, B. (2012). The Primary Curriculum Design Handbook : Preparing our Children for the 21st Century. Bloomsbury Publishing Plc. ProQuest Ebook Central, <http://ebookcentral.proquest.com/lib/lulv/detail.action?docID=866349>.
Created from lulv on 2020-03-24 06:35:17
40. Žukovs, L. (2001). Pedagoģijas vēsture. Rīga: RaKa.

Pielikumi

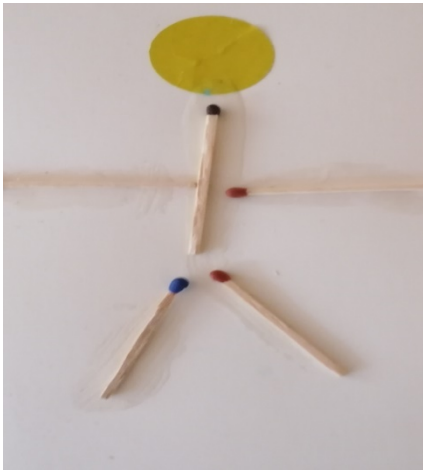
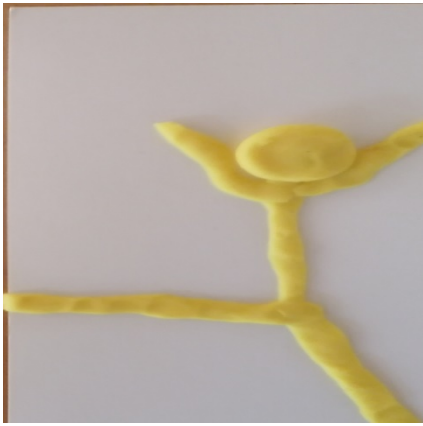
1. pielikums

1. Nodarbība "Pavasara kukaiņi"



2. Nodarbība “Sevis apzināšanās”





3. Nodarbība “Manas izvēles”





GALVOJUMS

Es, _____
apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā. Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors _____
(vārds, uzvārds) (paraksts)

Datums: _____

IZZIŅA PAR AIZSTĀVĒŠANU

Kvalifikācijas darbs izstrādāts
LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē

Ar savu parakstu apliecinu, ka darbs izstrādāts patstāvīgi.

Darba autors _____
(vārds, uzvārds, paraksts)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba zinātniskais vadītājs

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds, paraksts)

Kvalifikācijas darbs aizstāvēts

Pārbaudījuma komisijas 20 ____ .gada _____ sēdē,

protokola Nr. _____

vērtējums _____
(vērtējums) (vērtējums vārdiem)

Valsts pārbaudījuma komisijas priekšsēdētājs

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds)

(paraksts)